

Minulosť, súčasnosť a budúcnosť slovenského poľnohospodárstva – postavenie Slovenska v krajinách V4

Modra- Harmónia 16.-17. mája 2017

Osnova

- Vývoj poľnohospodárskej produkcie na Slovensku v dlhodobejšom horizonte
- Vývoj produkcie po r. 2000 v porovnaní so susednými štátmi
- Zmena štruktúry produkcie - hlavný faktor, ovplyvňujúci trend vývoja
- Ekonomické faktory vývoja odvetvia a ich porovnanie so susednými štátmi
- Produktivita, efektívnosť medzispotreby, kapitálová náročnosť produkcie
- Produktivita práce
- Tvorba majetku
- Zhrnutie

Všetko nasvedčuje tomu, že odvetvia výroby potravín na Slovensku nepatria medzi výhercov procesu prechodu hospodárstva k trhovej ekonomike. Musia sa vyrovnávať so zníženým domácim dopytom a vyššou zahraničnou konkurenciou, ktorá už po podpise Asociačnej dohody (1993), ale najmä po pristúpení Slovenska k Európskej únii výrazne obmedzuje trhový priestor domácich výrobcov. Situáciu na spotrebiteľskom trhu hotových potravín v neprospech domácich výrobcov významne ovplyvnila prítomnosť nadnárodných obchodných korporácií, ktoré získali významný podiel na spotrebiteľskom trhu potravín.

Hoci ku kontrakcii objemu produkcie dochádza v poľnohospodárstve aj v potravinárstve, pokiaľ ide o konkurencieschopnosť, relatívne lepšie je na tom poľnohospodárska prvovýroba ako priemysel spracovania potravín, ako to dokazujú obchodné bilancie. Poľnohospodárske suroviny sa vyvážajú vo veľkých objemoch, kým bilancia obchodu so spracovanými potravinami je negatívna.

Bilancia obchodu s poľnohospodárskymi a potravinárskymi výrobkami v tis. eur

Poznámka: Nahraditeľnými komoditami nazývame poľnohospodárske, resp. potravinárske výrobky, ktoré možno vyrobiť v našich klimatických podmienkach, resp. spracovať z poľnohospodárskych surovín ktoré sa u nás vyrábajú, nenahraditeľnými tie, ktorých dovoz vyplýva z nemožnosti ich u nás vyrábať.

Prameň: Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve SR 2011 a 2012.

Poľnohospodárska prvovýroba produkuje v súčasnosti značné exportné prebytky (kukurice a iného obilia, slnečnice a repky olejnej. Tiež vyváža hovädzie mäso (nie pre veľkú produkciu, ale pre minimálnu domácu spotrebu) a mlieko. U iných komodít, ako sú napríklad zemiaky, bravčové mäso, zelenina, ovocie, je jeho tovarový výstup vzhľadom na domácu spotrebu veľmi deficitný a tieto komodity tvoria veľké dovozné položky.

Paradoxom slovenského potravinového trhu je, že potravinársky priemysel nakupuje suroviny na výrobu, napríklad jedlých olejov a stužených pokrmových tukov, v zahraničí, napriek prebytku ich domácej produkcie, pričom veľký podiel konečnej spotreby spracovaných výrobkov sa saturuje dovozom.. Na vine je pravdepodobne nižšia efektívnosť domáceho spracovania, keď zahraniční odberatelia dokážu platiť slovenským prvovýrobcom za surovinu vyššie ceny, čo je dôvodom, prečo prvovýrobcovia preferujú ich export pred ponukou domácemu spracovateľovi.

Tiež možno zistiť, že pri celkovom deficite domácej ponuky bravčového mäsa sa časť domácej produkcie ošípaných vyváža a spracovateľský priemysel preferuje dovozy suroviny na úkor jej nákupu od domácich producentov, tiež z cenových dôvodov.

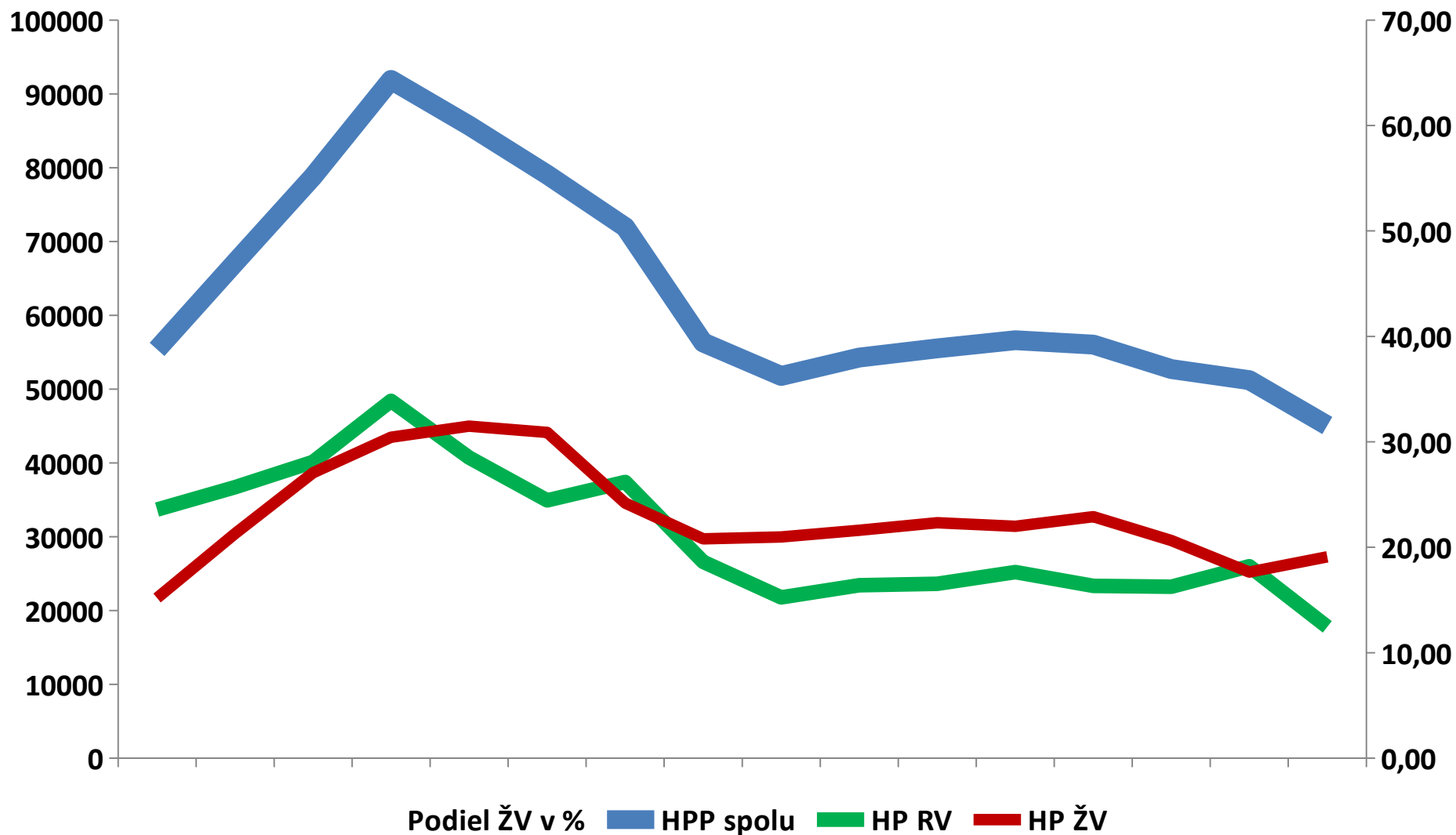
Sebestačnost Slovenska vo vybraných druhoch potravín v roku 2010 v %

Ras			
Obilniny snolu			

Prameň: European Commission: Agriculture in the EU: Statistical and economic information Report 2012,s. 213.

Poľnohospodárska prvovýroba v prvých rokoch transformačného procesu reagovala na dopytové obmedzenie a prudké zhoršenie „terms of trade“ – podmienok hodnotovej výmeny (disproporčný cenový vývoj medzi nakupovanými výrobnými vstupmi a cenami poľnohospodárskych výrobkov) obmedzením rozsahu poľnohospodárskej produkcie a tiež zmenami v komoditnej štruktúre produkcie v neprospech výrobkov s vyššou pridanou a hodnotou. Táto stratégia podstatne ovplyvnila zamestnanosť v poľnohospodárstve.

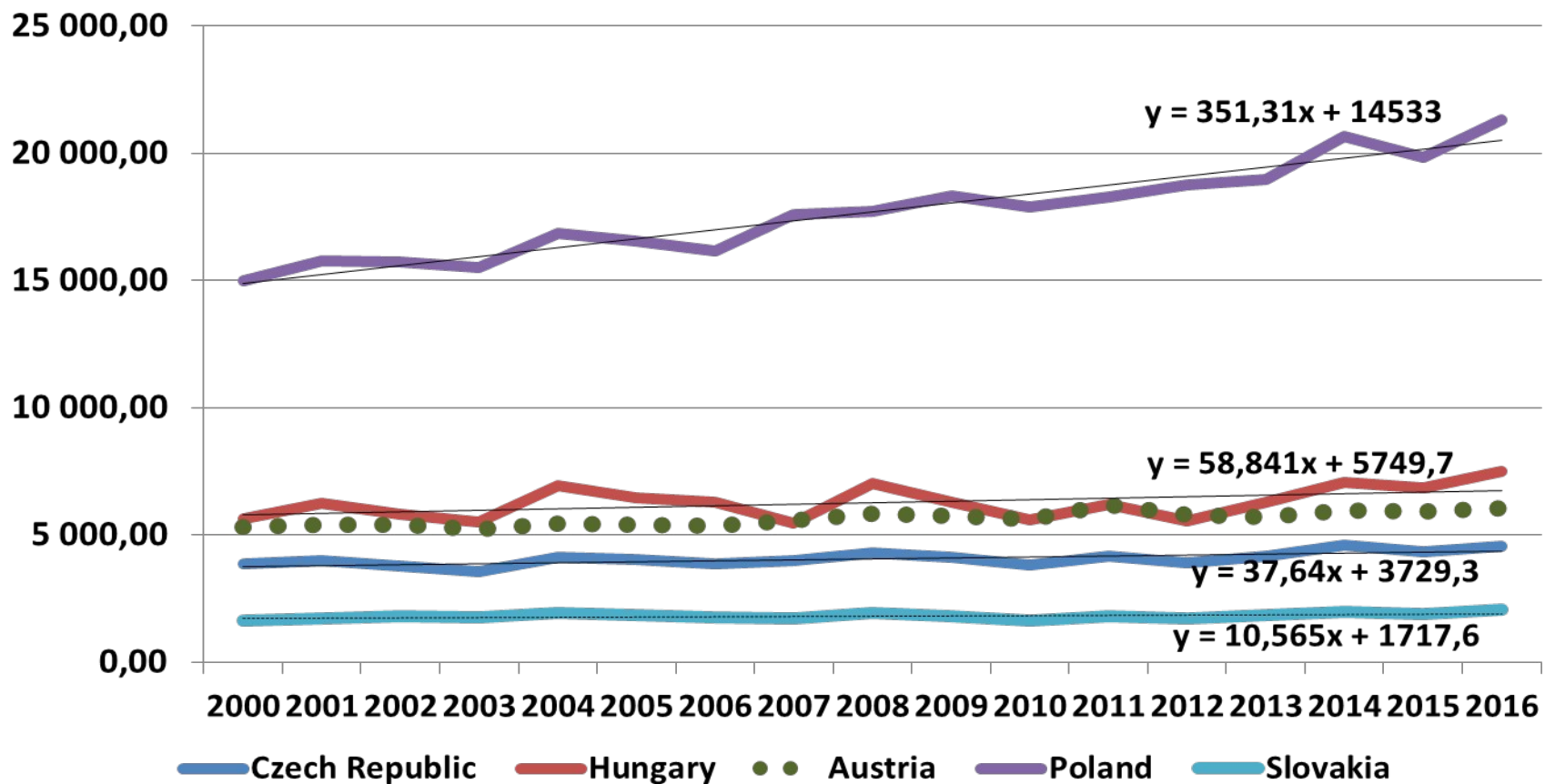
Vývoj poľnohospodárskej produkcie po roku 1989

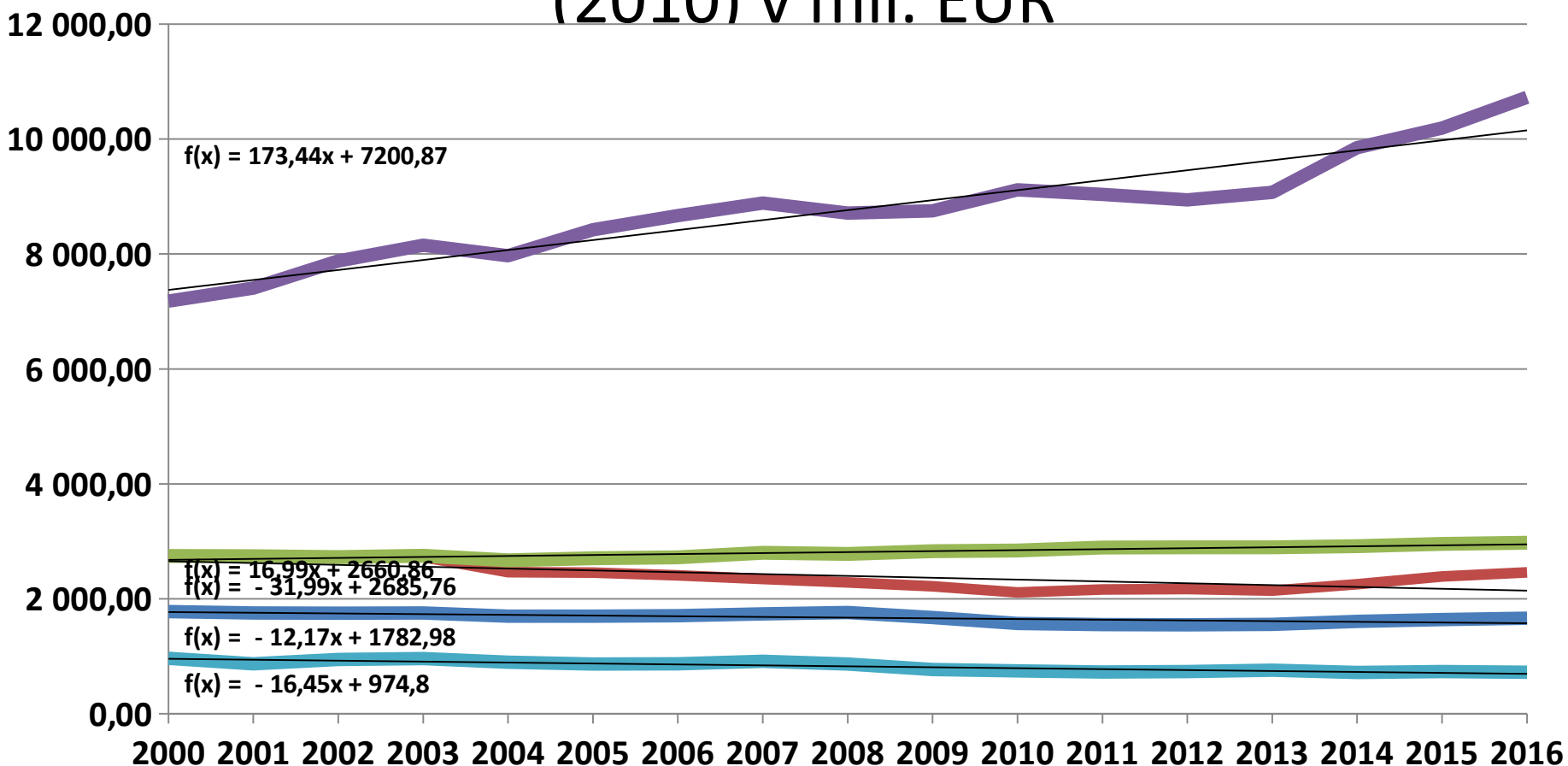
Trvalý pokles živočíšnej výroby dospel v roku 2009 k stavu, keď po prvýkrát klesla hodnota živočíšnej produkcie pod hodnotu produkcie rastlinnej. S týmto vývojom na Slovensku (ale aj v Českej republike a Maďarsku) kontrastuje vývoj v Poľsku a Rakúsku, kde živočíšna výroba, aj keď mierne (v cenách výrobcov, stále ceny) rastie. Avšak v dôsledku rýchlejšieho rastu RV ako ŽV, jej podiel aj v týchto krajinách klesá.

Zmeny nastali aj v komoditnej štruktúre produkcie. Vysoko stúpila výroba trhových plodín kukurice a najmä olejní, znížila sa výroba zemiakov a tiež strukovín a hlavne kŕmnych plodín. Niektoré plodiny celkom vymizli ako napríklad tabak a koreninová paprika. V živočíšnej výrobe chov hovädzieho dobytku nahradzuje chov oviec, namiesto ošípaných je viac hydiny.

Vývoj HPP v cenách výrobcov, stále ceny (2010) v mil. EUR

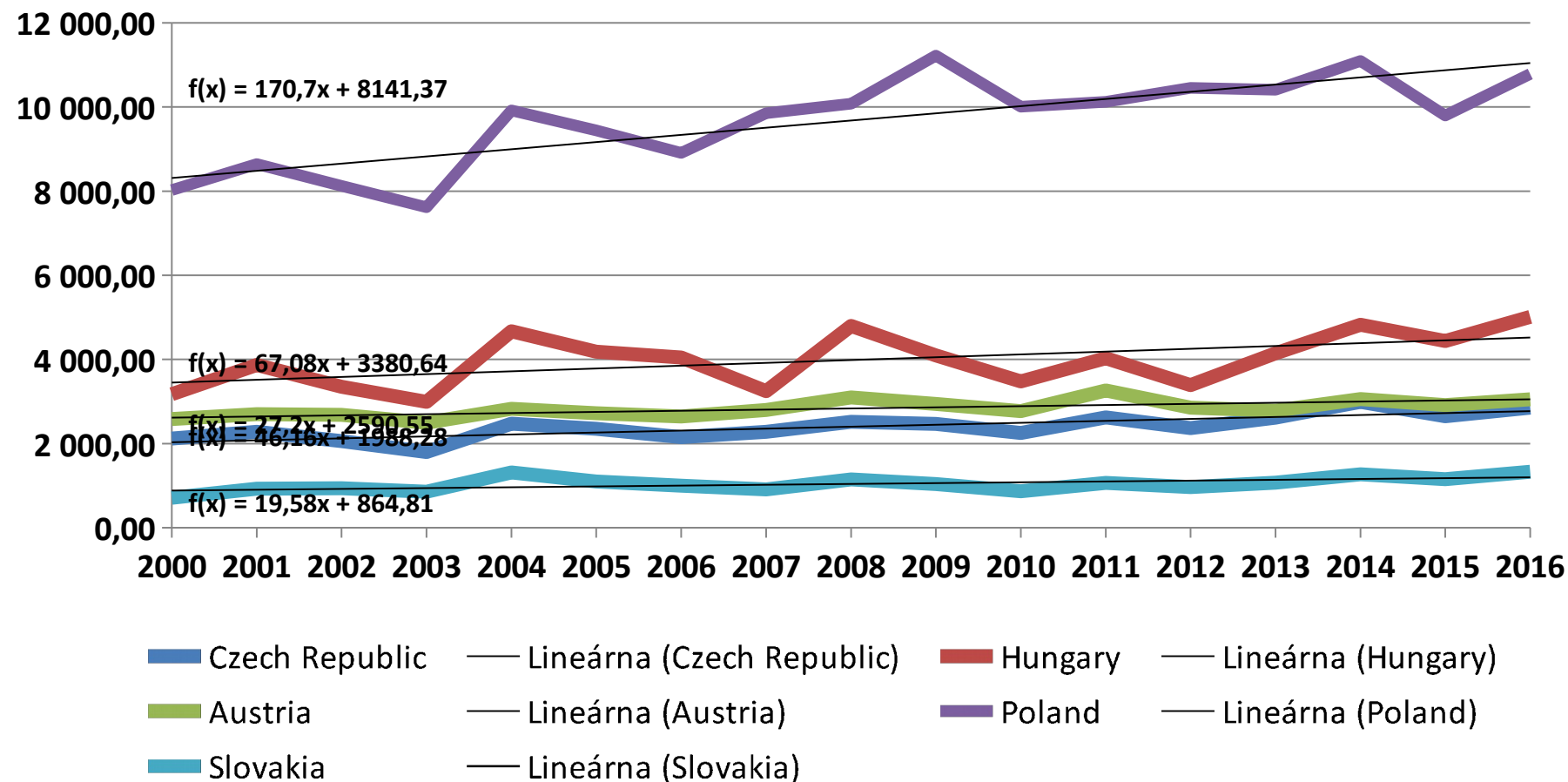

Vývoj HP ŽV v cenách výrobcov, stále ceny (2010) v mil. EUR

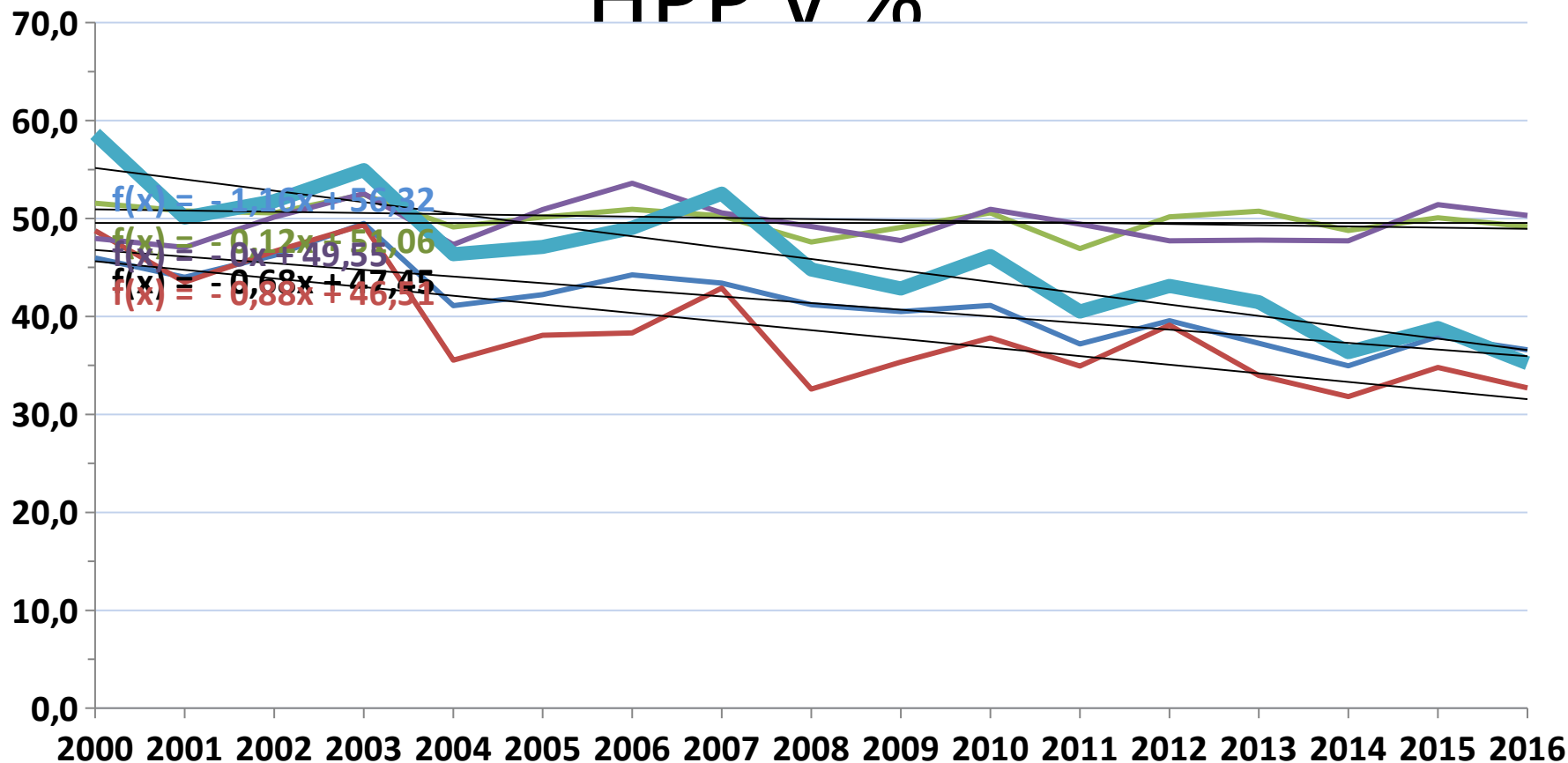

■ Czech Republic	— Lineárna (Czech Republic)	■ Hungary
— Lineárna (Hungary)	■ Austria	— Lineárna (Austria)
■ Poland	— Lineárna (Poland)	■ Slovakia
— Lineárna (Slovakia)		

Vývoj HP RV v cenách výrobcov, stále ceny (2010)

Vývoj podielu živočíšnej výroby na HPP v %

— Czech Republic	— Lineárna (Czech Republic)	— Hungary
— Lineárna (Hungary)	— Austria	— Lineárna (Austria)
— Poland	— Lineárna (Poland)	— Slovakia
— Lineárna (Slovakia)		

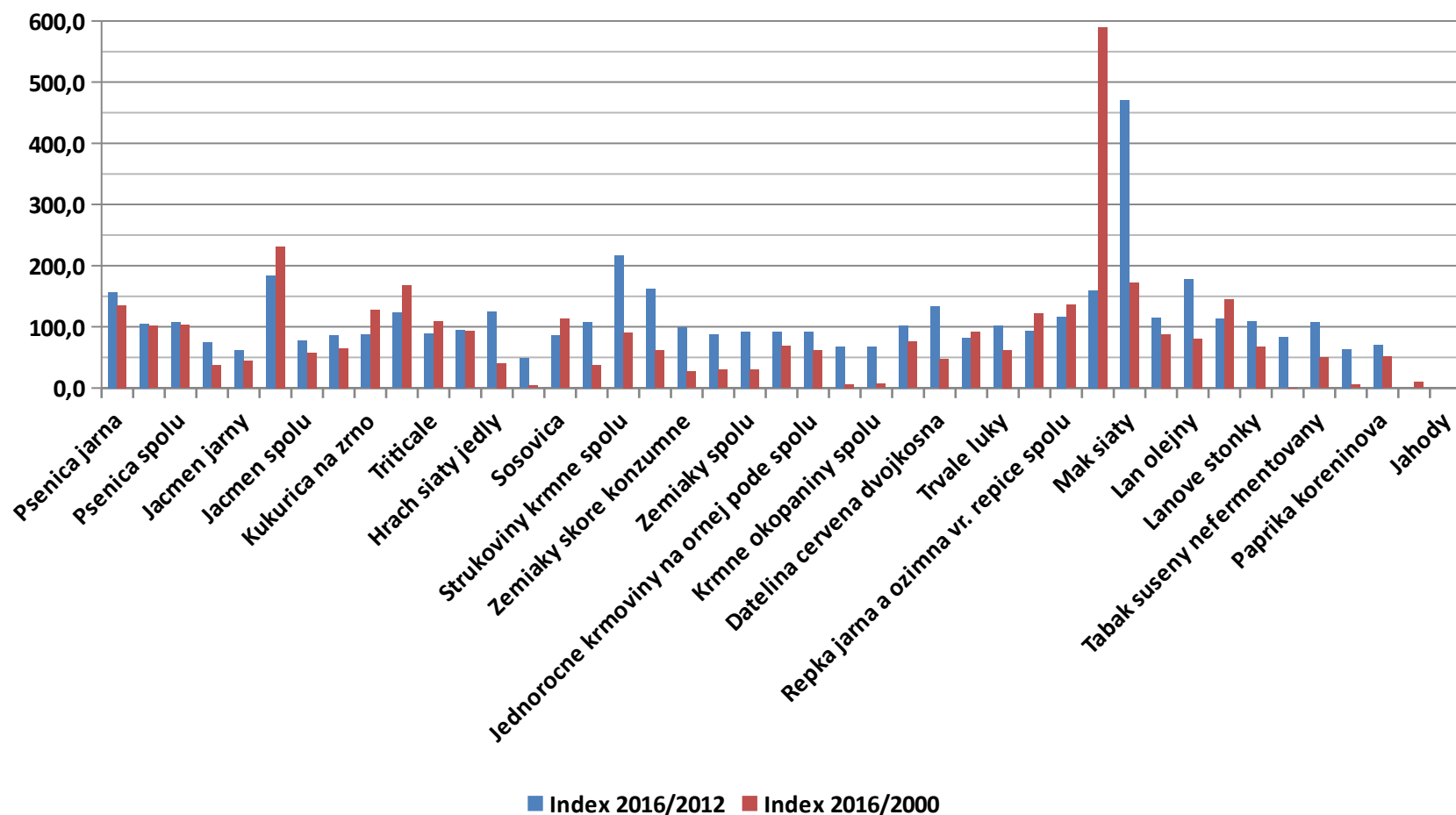
Zmena štruktúry rastlinnej výroby

Zberová plocha vybraných rastlinných výrobkov v ha

	2000	2005	2010	2012	Index 2005/ 2000	Index 2010/ 2005	Index 2012/ 2000
Pšenica	405 249	372 962	342 115	388 147	92,0	91,7	95,8
Jačmeň	199 365	204 245	133 008	147 994	102,4	65,1	74,2
Raž	31 499	24 166	15 899	15 720	76,7	65,8	49,9
Kukurica na zrno	144 979	154 086	166 585	212 336	106,3	108,1	146,5
Obilniny spolu	812 359	794 634	683 324	792 818	97,8	86,0	97,6
Strukoviny na zrno spolu	19 177	16 350	11 587	7 265	85,3	70,9	37,9
Zemiaky spolu	27 067	19 101	10 993	8 934	70,6	57,6	33,0
Jednoročné krmoviny na o. p.	148 336	105 908	92 371	99 878	71,4	87,2	67,3
Viacročné krmoviny na o. p.	150 818	125 685	160 546	167 155	83,3	127,7	110,8
Trvalé lúky	831 163	498 745	489 403	507 068	60,0	98,1	61,0
Slničnica	68 903	91 146	82 866	90 121	132,3	90,9	130,8
Repka olejná	91 706	106 204	163 989	106 839	115,8	154,4	116,5
Olejniny spolu	173 893	213 509	267 031	223 066	122,8	125,1	128,3
Cukrová repa	31 654	33 216	17 932	19 741	104,9	54,0	62,4
Tabak sušený fermentový	1 134	933	3	0	82,3	0,3	0,0
Hrozno	17 435	13 130	8 152	10 492	75,3	62,1	60,2
Paprika koreninová	536	430	65	27	80,2	15,1	5,0
Chmeľ	273	306	236	221	112,1	77,1	81,0
Jahody	1 745	235	255	239	13,5	108,5	13,7

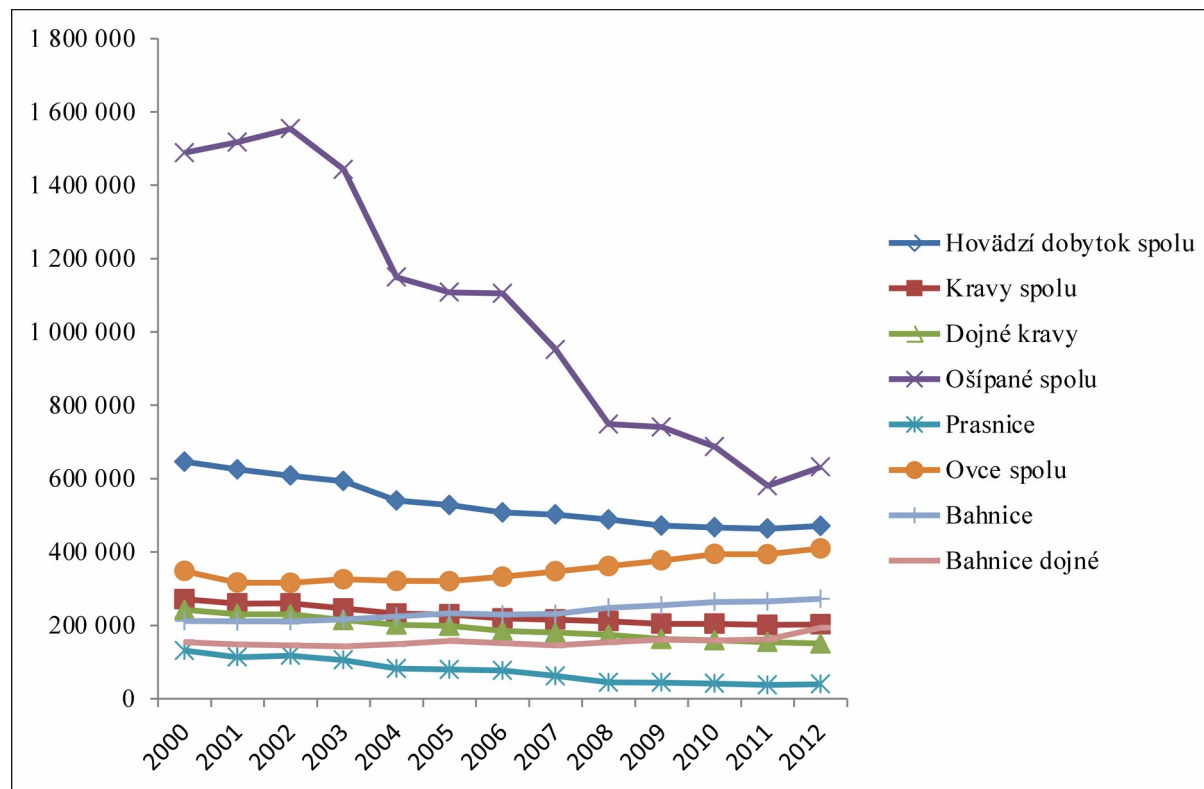
Prameň: ŠÚ SR, Slovstat. Rastlinná výroba. Úroda poľnohospodárskych plodín (1970-2012).

Indexy zmeny zberových plôch 2016/2020 a 2016/2012

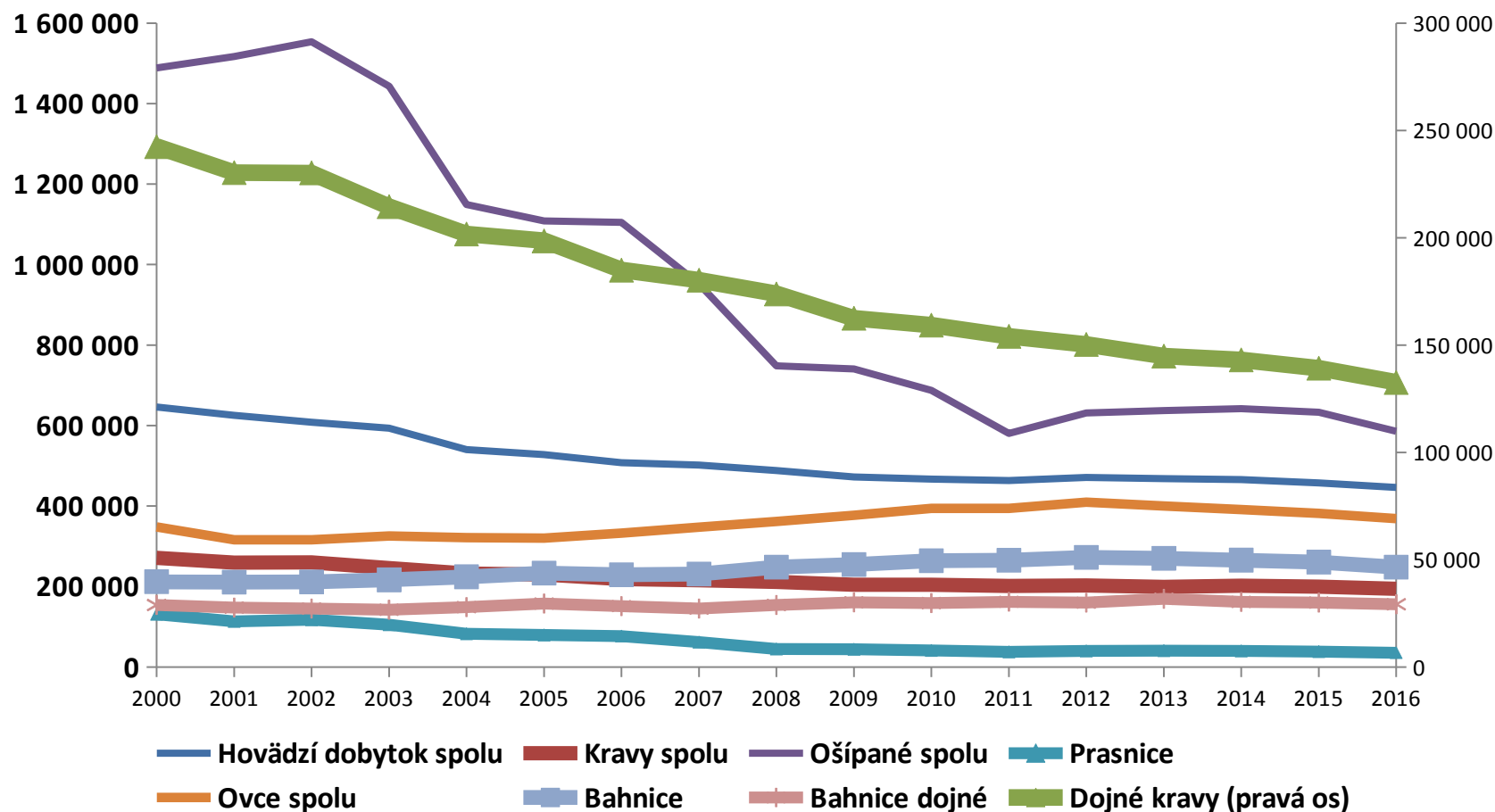
Zmeny v štruktúre ŽV v SR

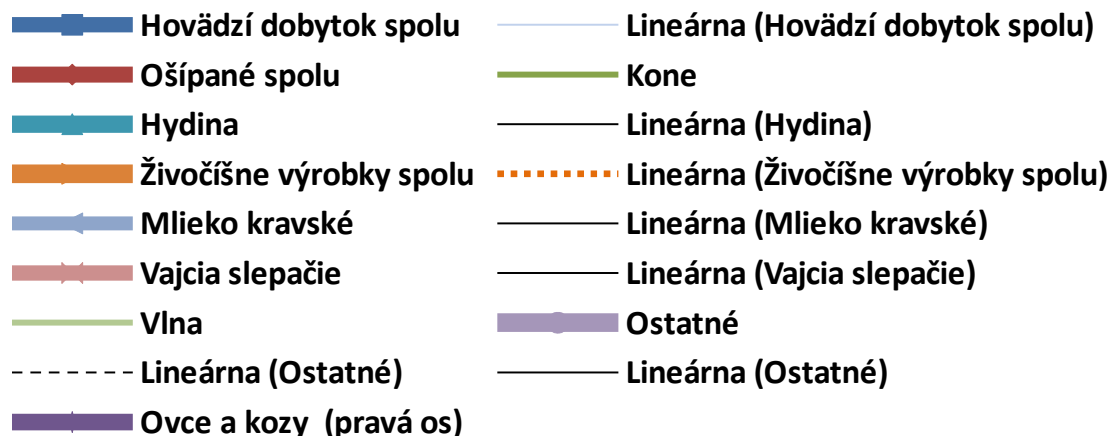
Vývoj počtov hospodárskych zvierat 2000 – 2012 v kusoch (HD, ošípané, ovce)

Prameň: ŠÚ SR, Databáza Slovstat, živočíšna výroba

Zmeny v štruktúre ŽV SR – vývoj počtu zvierat (ks) 2000-2016

Pokles produkcie spôsobený obmedzovaním jej rozsahu sa čiastočne kompenzoval rastom produktivity

	2000	2016
Produkcia mlieka v tis. l	1 067 378	906 115
Priemerná ročná dojnosť na kravu v l	4336,7	6667,5
Priemerný denný prírastok vo výkrme HD v kg	0,70	0,75
Odchov prasiat v ks na prasnicu	15,09	25,54
Priemerný prírastok vo výkrme ošípaných	0,516	0,621
Produkcia vajec v tis. ks	1 094 565	1 240 842

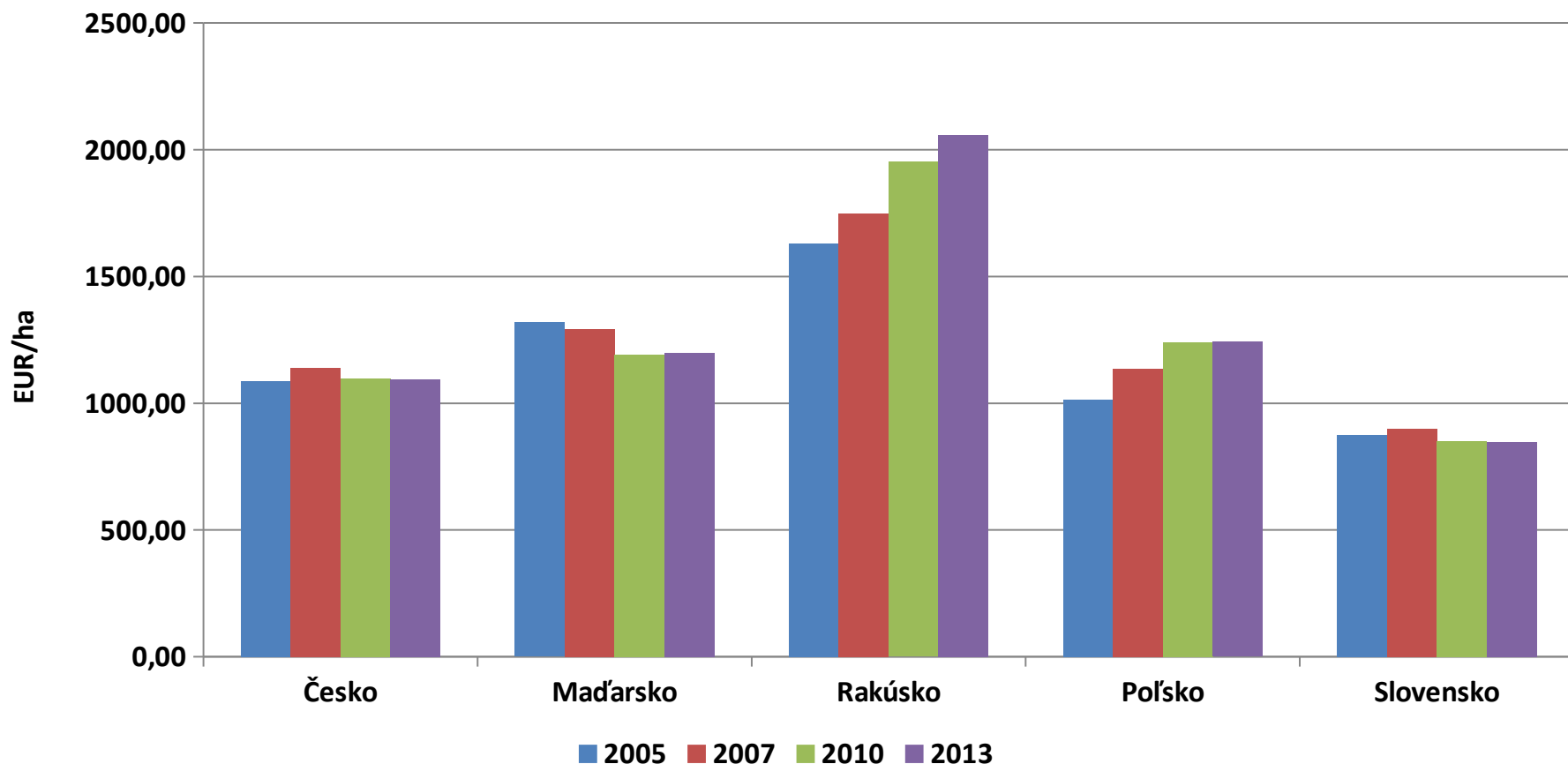
Komparácia produktivity a efektívnosti poľnohospodárskej výroby s využitím metodológie Ekonomického účtu poľnohospodárstva

- Ekonomický poľnohospodársky účet je satelitným účtom systému národných účtov.
- Kľúčovým ukazovateľom je čistá pridaná hodnota, ktorá vyjadruje novovytvorenú hodnotu v odvetví a počíta sa z hodnoty produkcie odvetvia (vrátane neoddeliteľných činností) odpočítaním hodnoty medzispotreby a spotreby fixného kapitálu.
- Čistá pridaná hodnota po pripočítaní dotácií a odpočítaní daní platených štátu vytvára tzv. dôchodok faktorov, ktorý je zdrojom miezd zamestnancov. Po odpočítaní miezd zamestnancov vzniká tzv. čistý prevádzkový prebytok, ktorého zvyšok, po zaplatení nájomného a odpočítaní salda úrokov (prijaté a zaplatené) tvorí čistý zisk z podnikania..
- Účet tiež umožňuje sledovať, ako sa zveľaďuje majetok (spotreba a tvorba fixného kapitálu).
- Umožňuje merať produktivitu práce, efektívnosť kapitálových vkladov a zistiť význam jednotlivých výrobných faktorov pre hospodársky rast odvetvia

Napriek zvýšeniu intenzity produkcie v niektorých odboroch výroby, ako vyplýva z predtým uvedených príkladov, Slovensko zaostáva v produktivite poľnohospodárstva meranej hrubou produkciou na hektár pôdy za porovnávanými krajinami, ale zaostáva najmä v tvorbe čistej pridanej hodnoty.

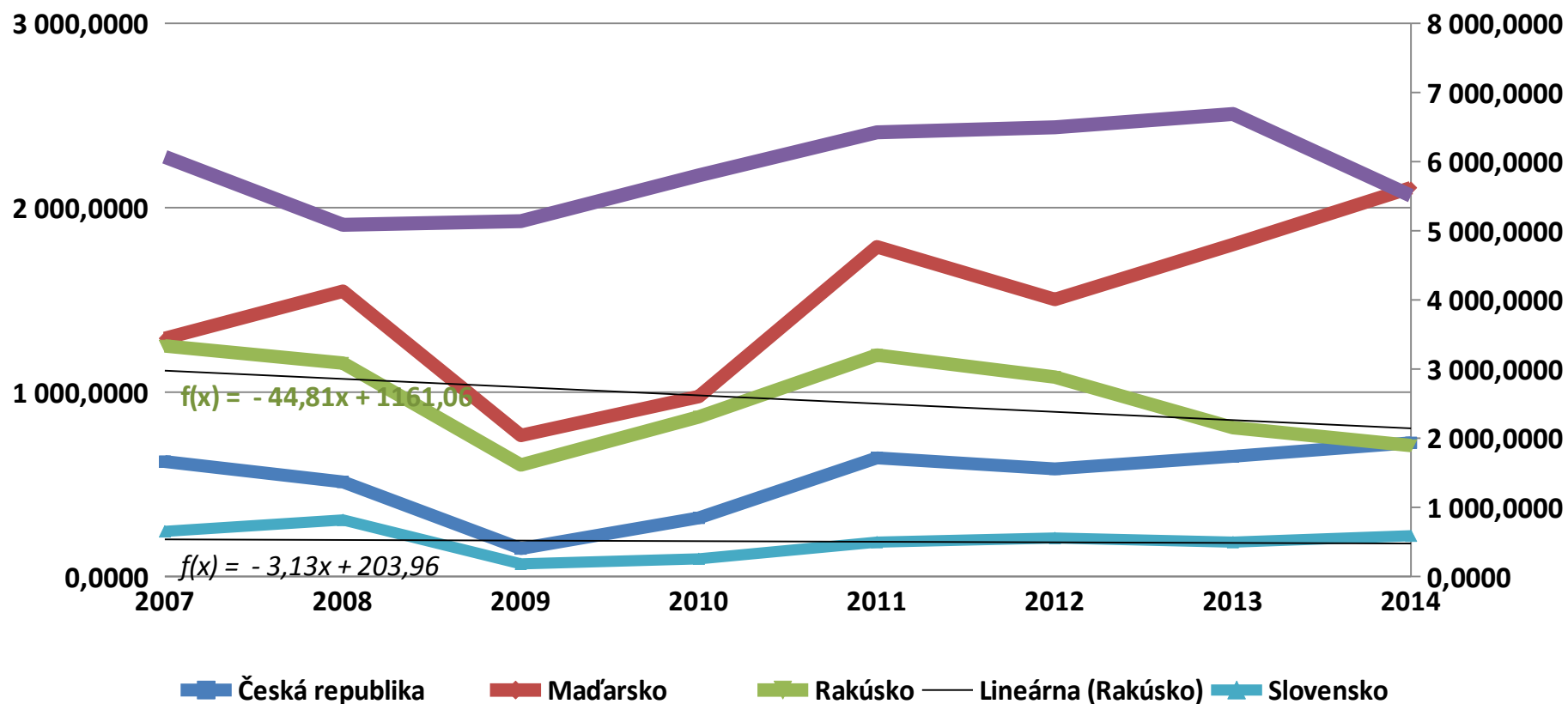
Porovnanie produktivity pôdy v krajinách V4 a Rakúsku

Produktivita z HPP (stále ceny, ceny výrobcov) na hektár UAA v EUR

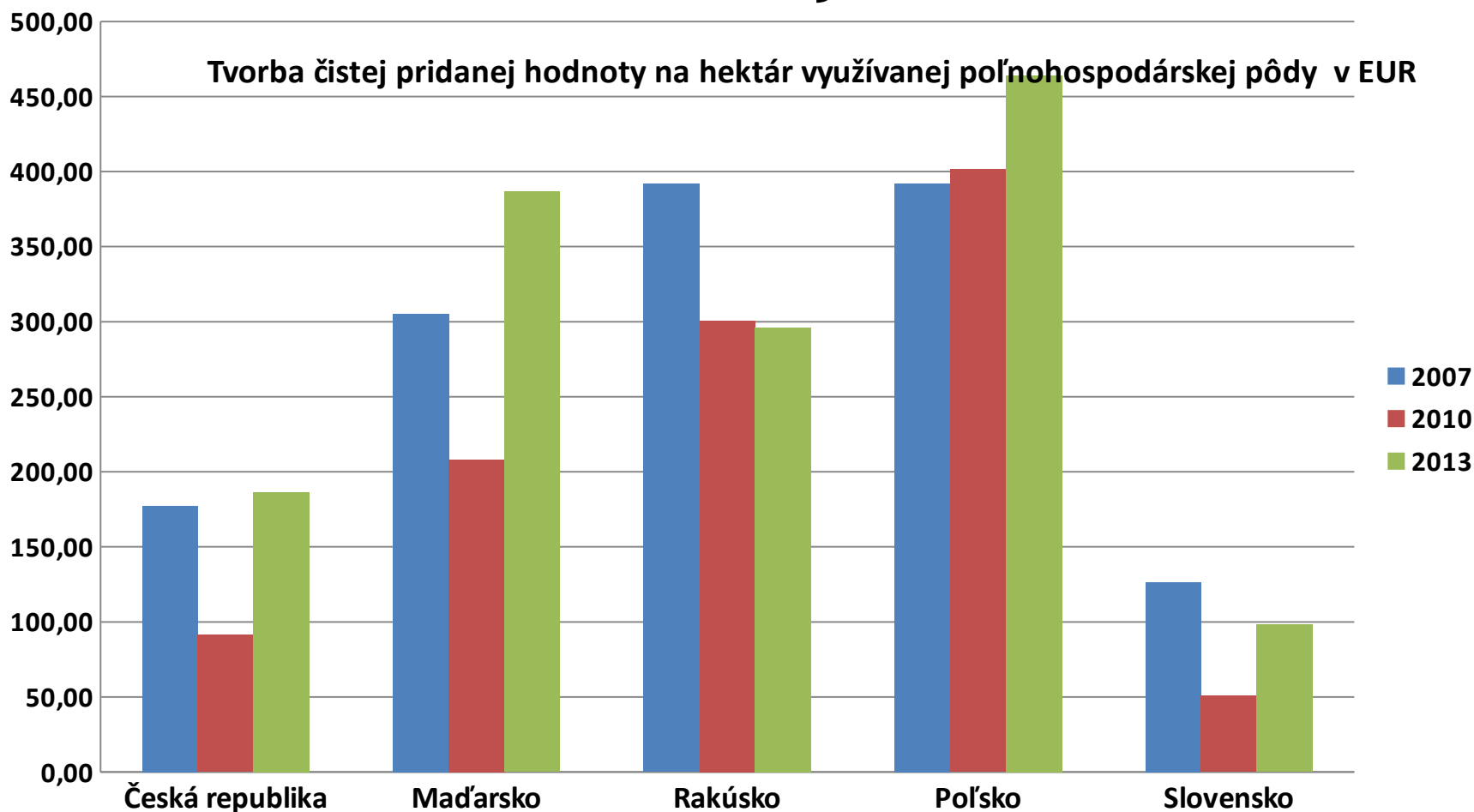

Čistá přidaná hodnota

Vývoj čisté přidané hodnoty v základních cenách (s. c. r. 2005, reálné ceny) v mil. EUR

Produktivita meraná čistou pridanou hodnotou (v reálnych cenách, HPP v zákl. cenách)

Nízka produktivita je v priamej súvislosti s nedostatočnou efektívnosťou medzispotreby. Efektívnosť medzispotreby je na Slovensku najnižšia spomedzi všetkých porovnávaných krajín. Avšak, podľa údajov za roky 2010-2016, zvyšuje sa, tak ako aj v ostatných porovnávaných krajinách, ak je vyjadrená v stálych, reálnych cenách a hodnota produkcie udáva v cenách výrobcov.

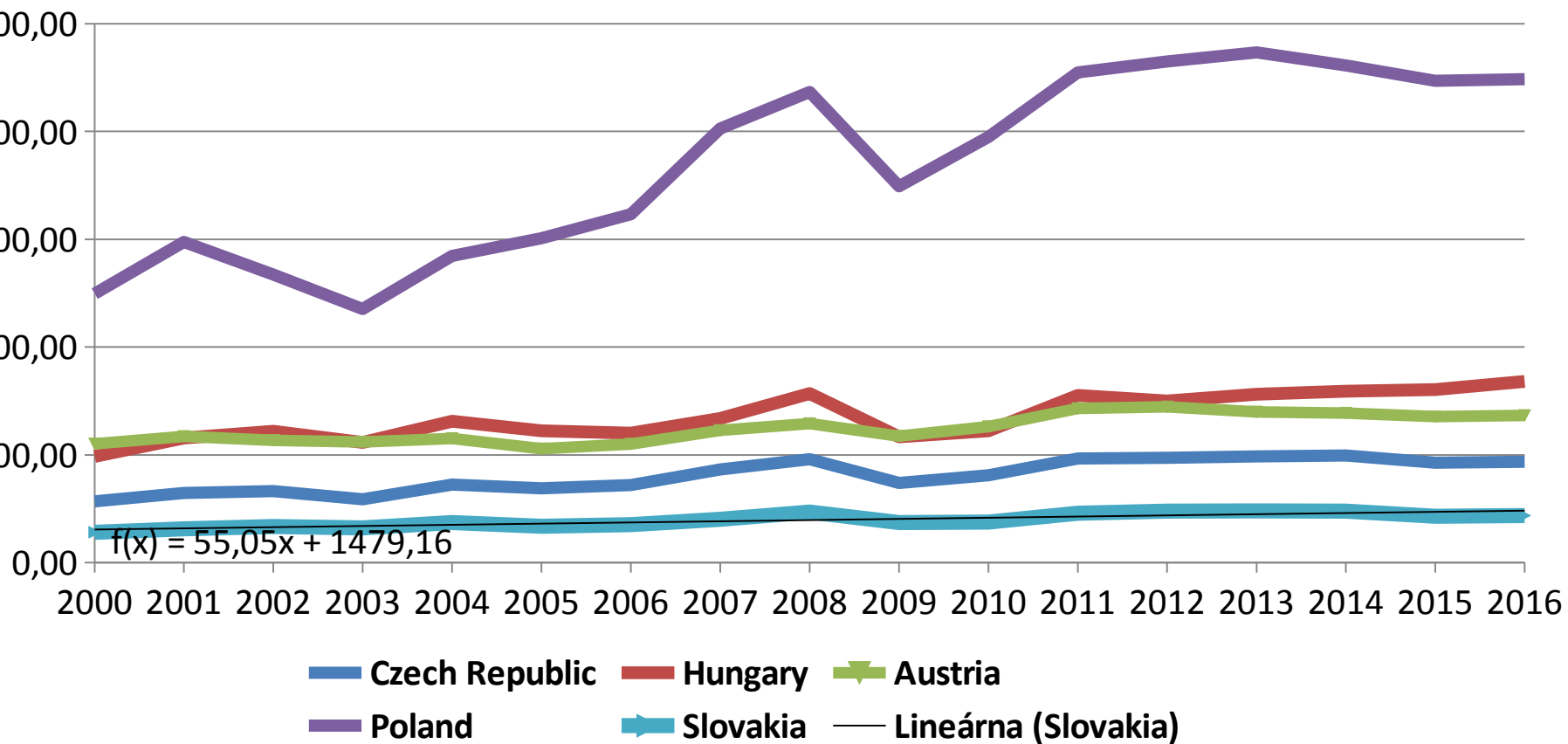
Pri vyjadrení v bežných cenách sa efektívnosť medzispotreby znižuje (okrem Maďarska). To môže poukazovať na cenový vplyv – pretrvávajúcu cenovú disparitu.

Efektívnosť medzispotreby je spomedzi všetkých krajín V4 na Slovensku najnižšia.

Produkcia poľnohospodárskeho odvetvia v základných cenách

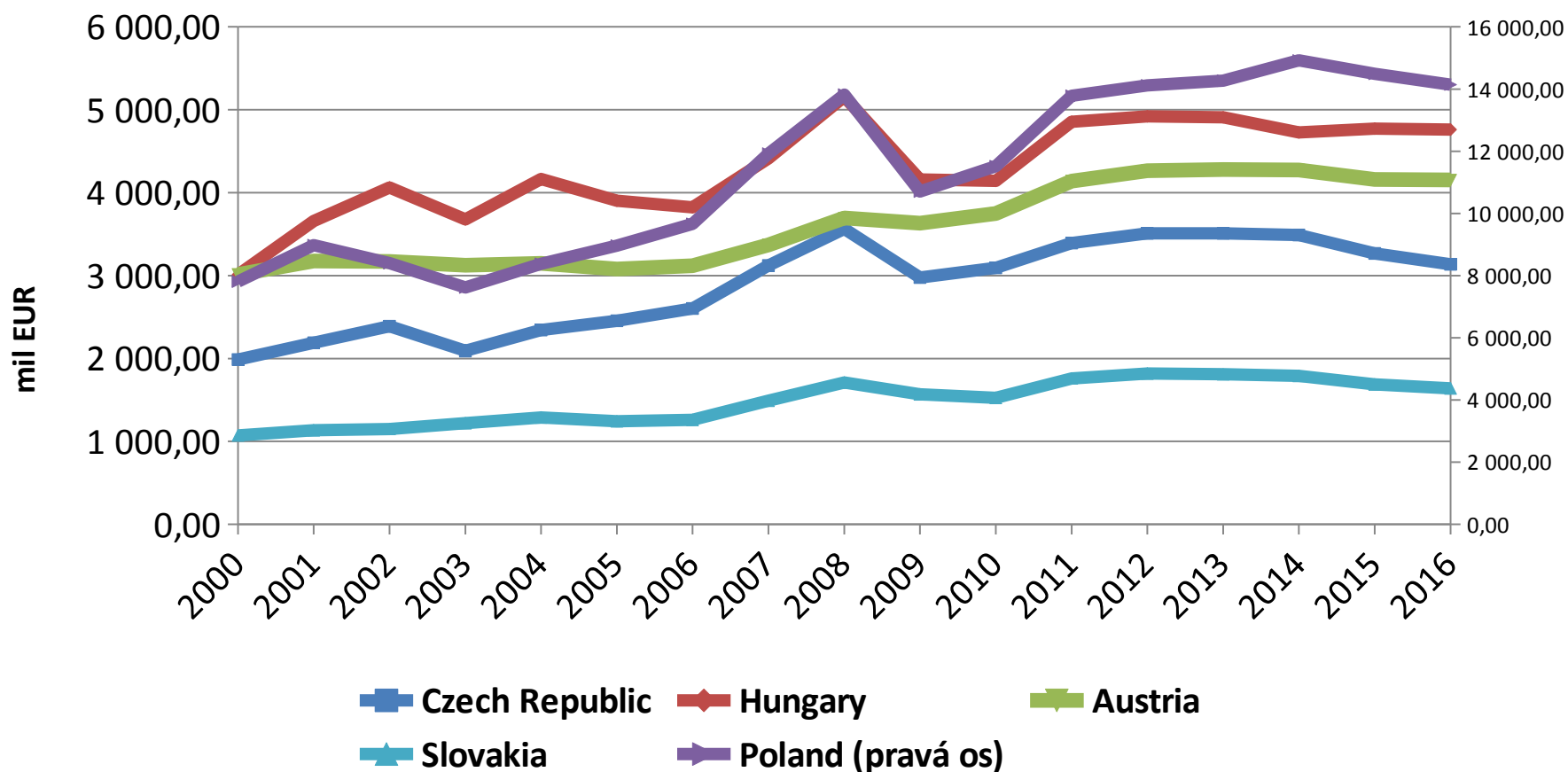
(ceny výrobcov, navýšené o dotácie viazané na výrobky)

Produkcia poľnohospodárskeho odvetvia v základných cenách, b. c.

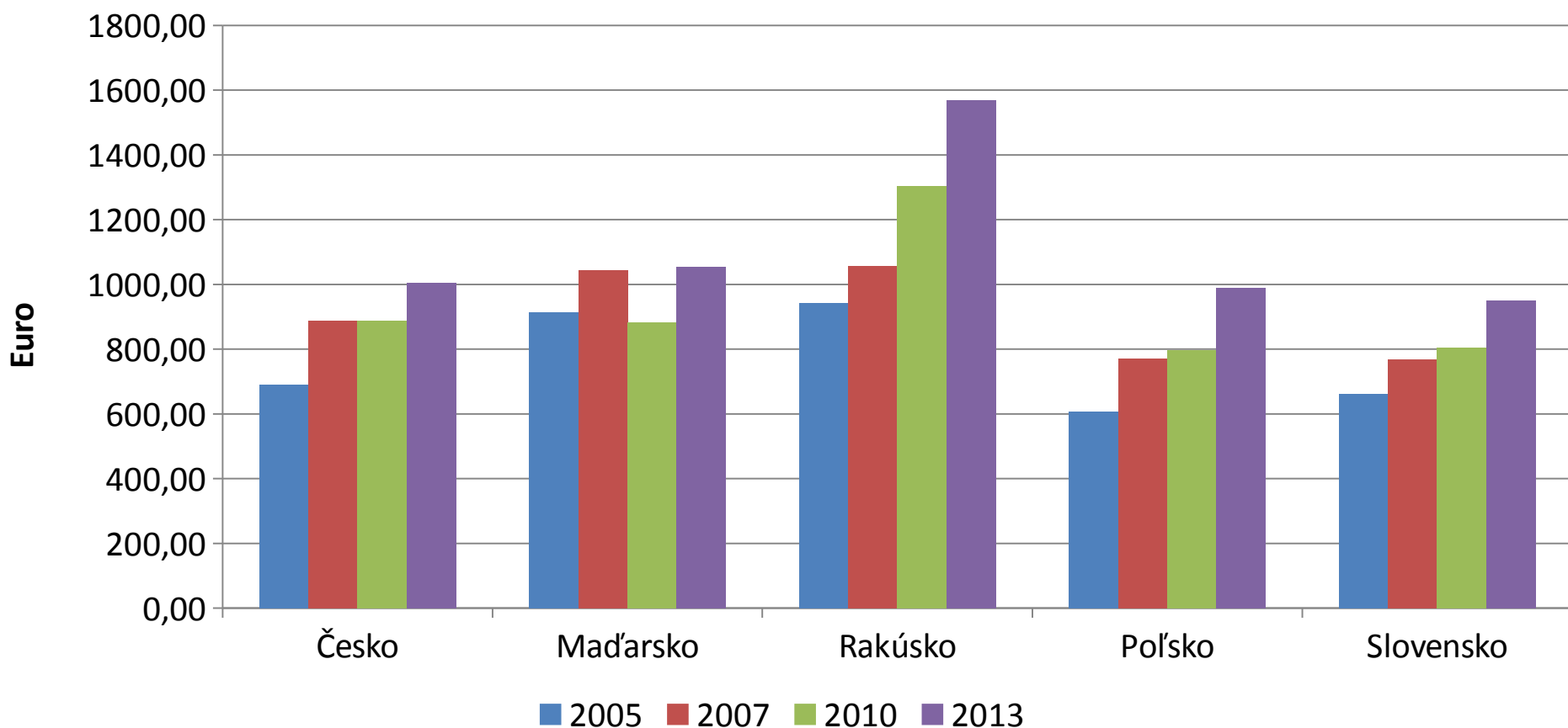
Vývoj medzispotreby

Medzispotreba v b. c.

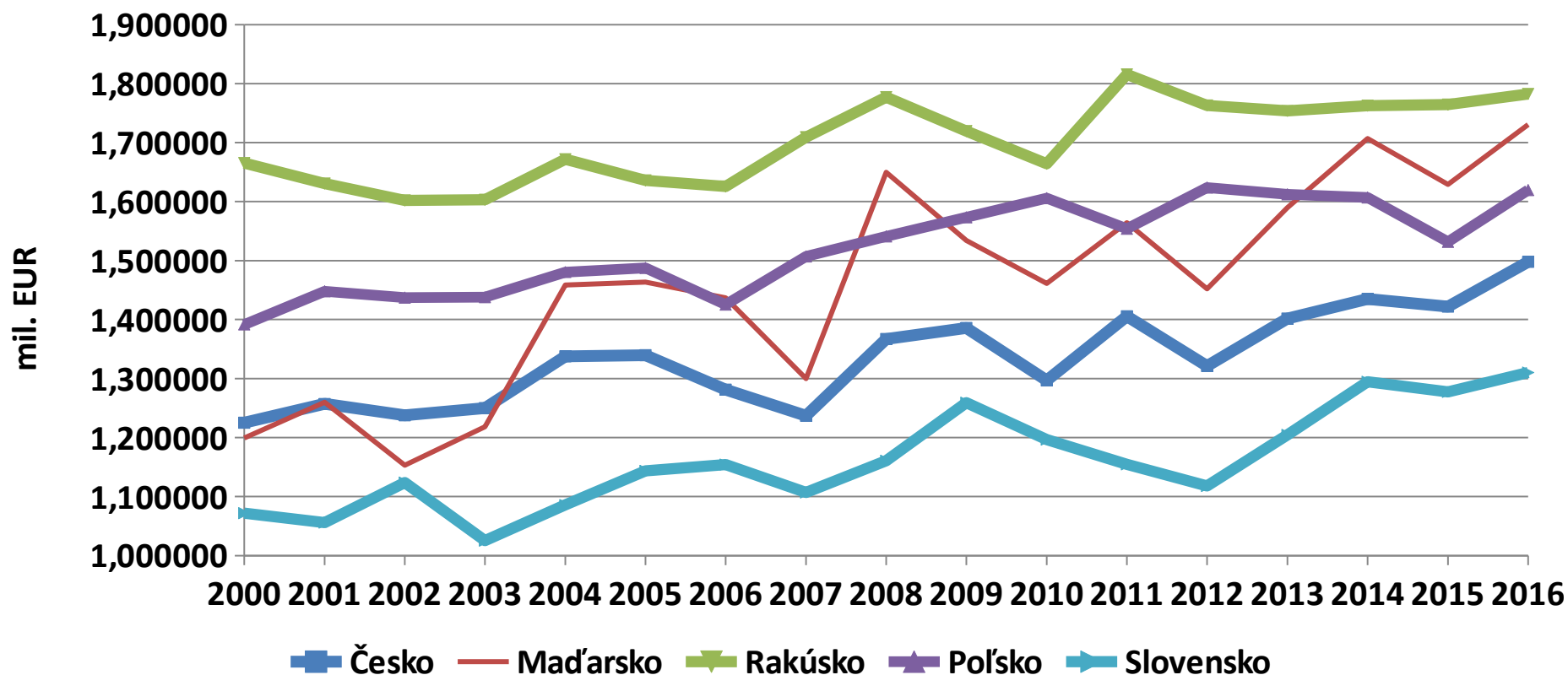
Medzinárodné porovnanie medzispotreby

Medzispotreba v EUR na hektár využívanej p.p. (UAA)

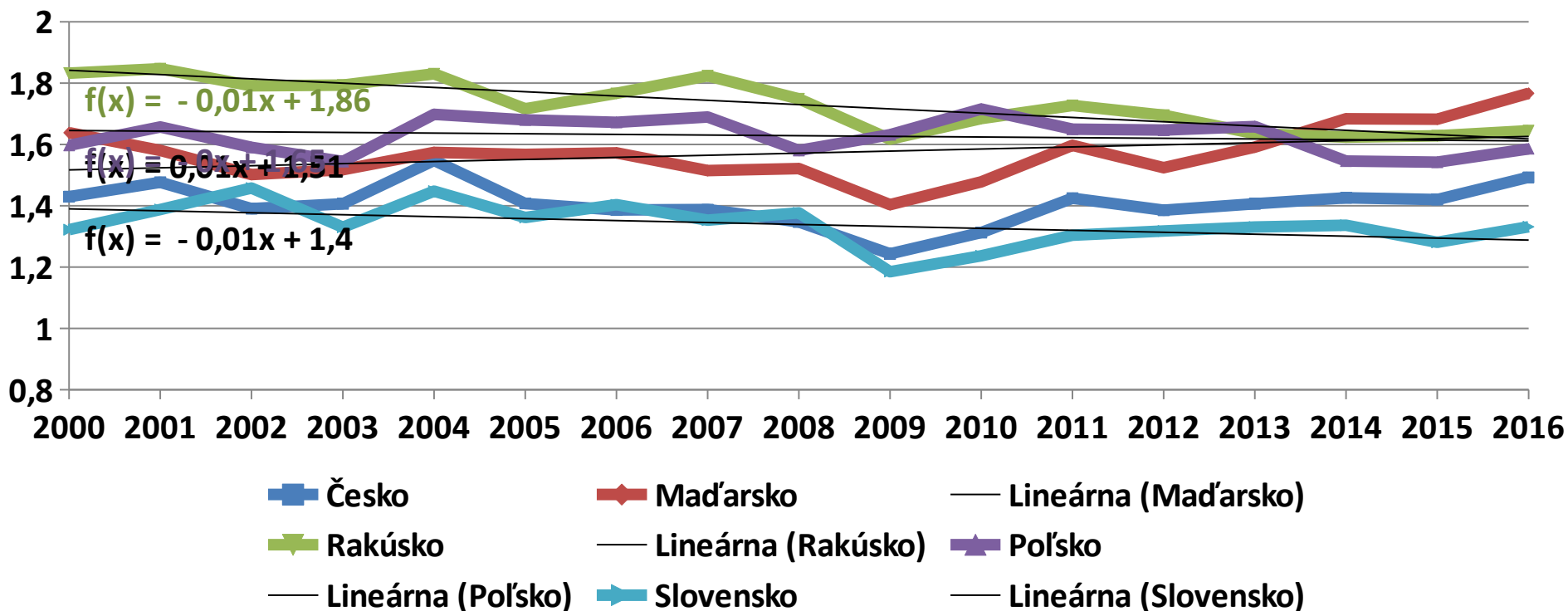
Efektívnosť medzispotreby v reálnych cenách

Efektívnosť medzispotreby počítaná z produkcie poľnohospodárskeho odvetvia
(hodnota produkcie vytvorená na 1 mil. EUR medzispotreby v cenách výrobcov, reálne ceny, s. c. 2010)

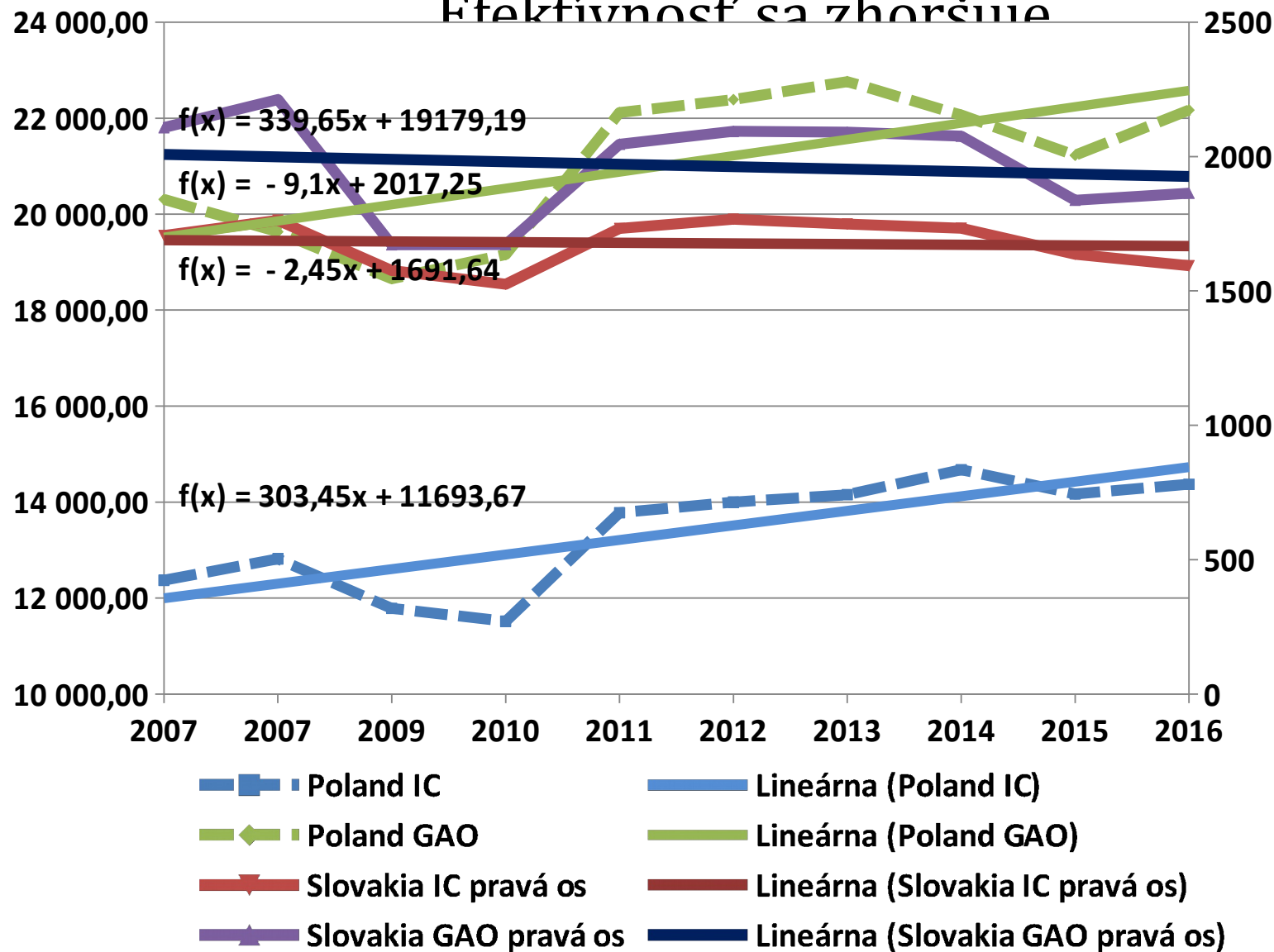
Efektívnosť medzispotreby v bežných cenách

Efektívnosť medzispotreby počítaná z produkcie poľnohospodárskeho odvetvia
(hodnota produkcie v mil. EUR vytvorená na mil. eur medzispotreby v bežných cenách,
základné ceny)

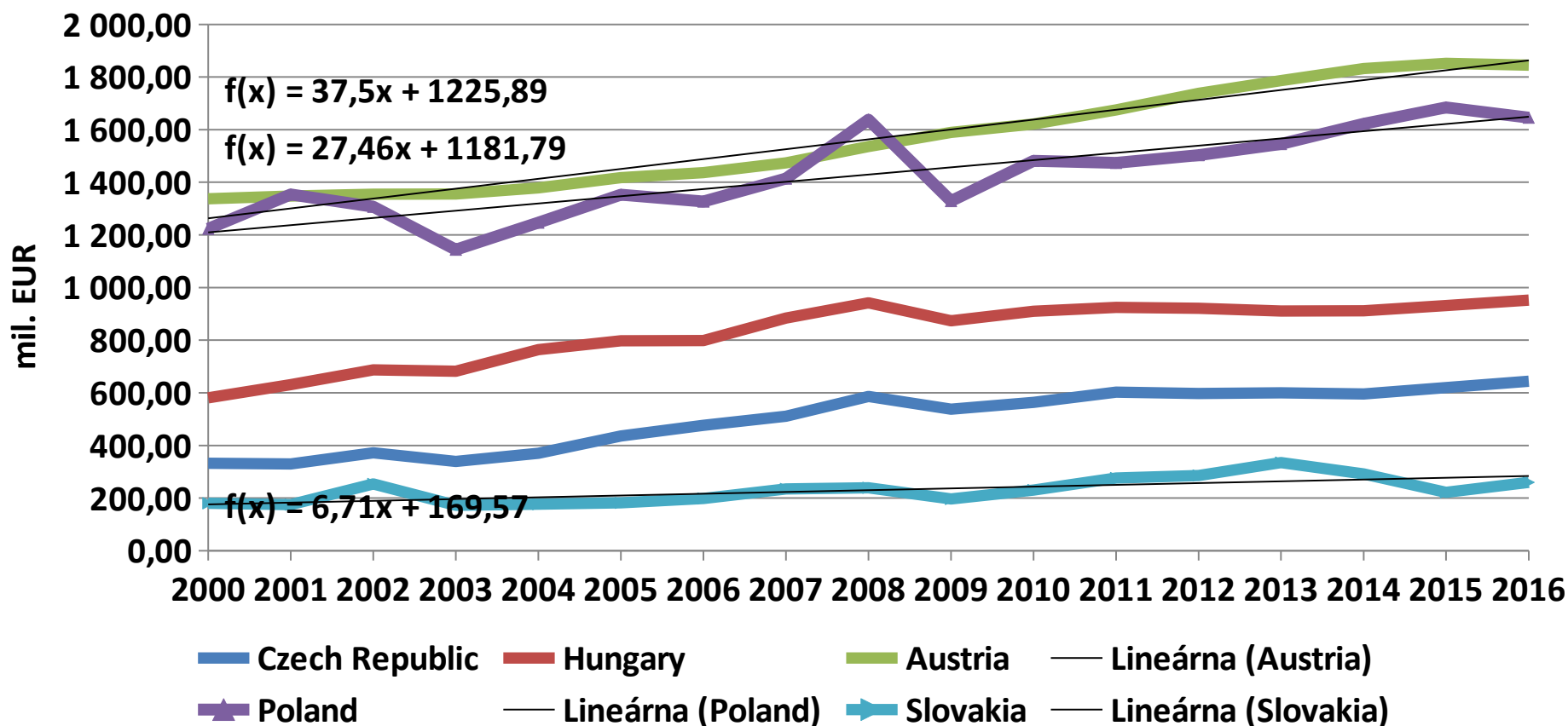
Medziprodukt rastie rýchlejšie ako produkcia (Poľsko), klesá pomalšie ako produkcia (Slovensko):

Efektívnosť sa zhoršuje

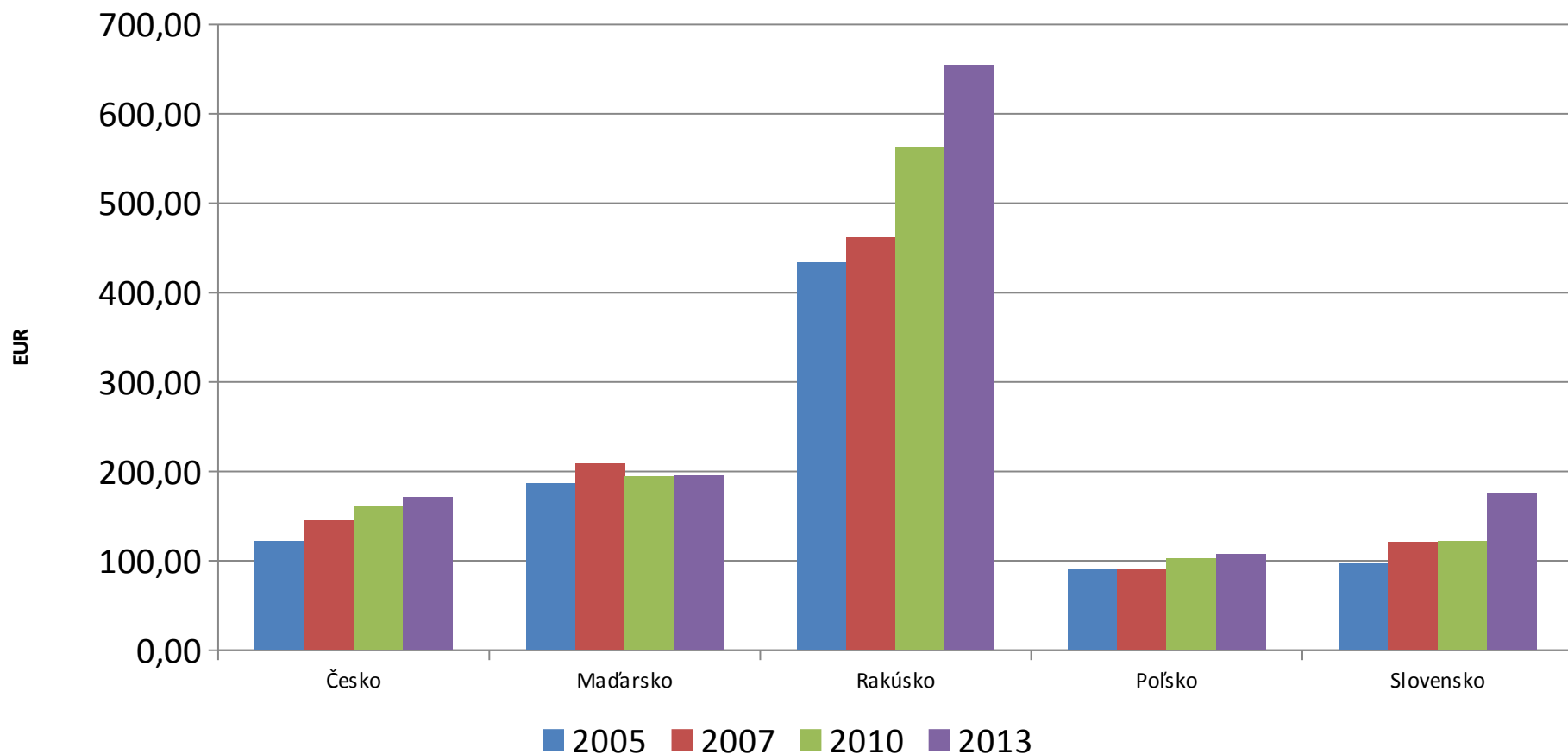
Kapitálová náročnosť produkcie

Spotreba fixného kapitálu v mil EUR b.c.

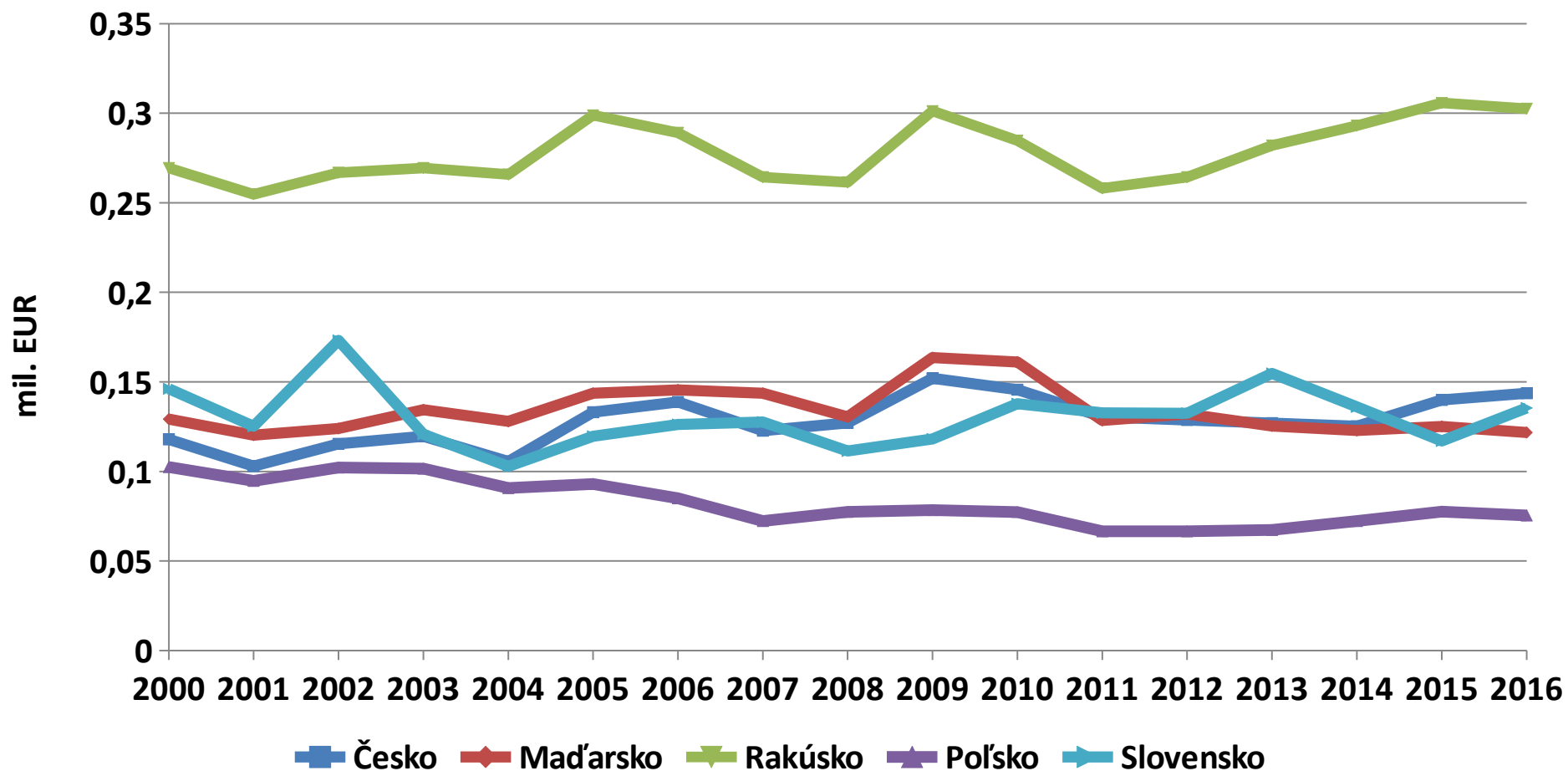
Kapitálová náročnosť produkcie

Spotreba fixného kapitálu na hektár v EUR

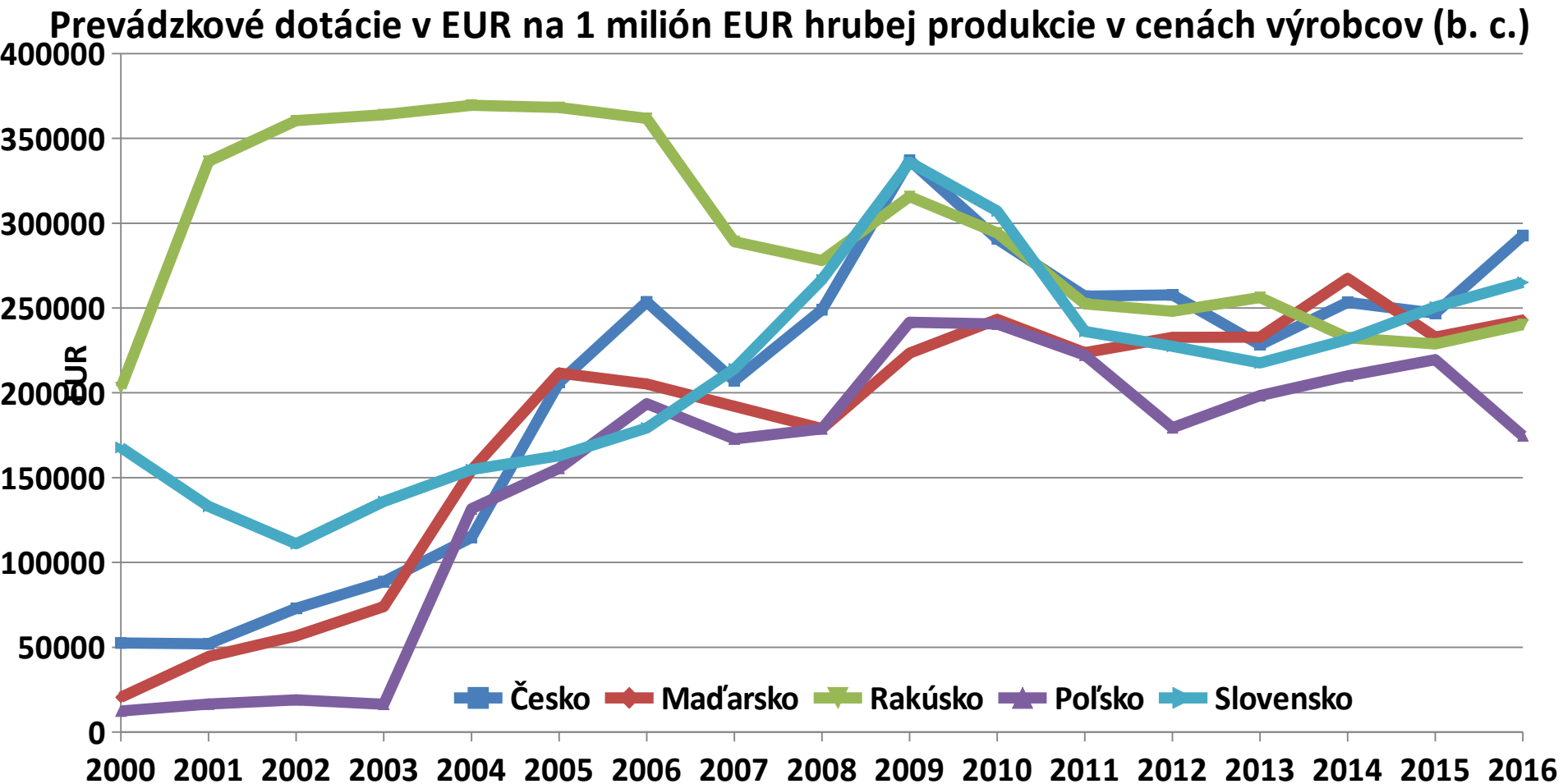
Kapitálová náročnosť produkcie

Spotreba fixného kapitálu na hrubú produkciu v hodnote 1 mil. EUR)

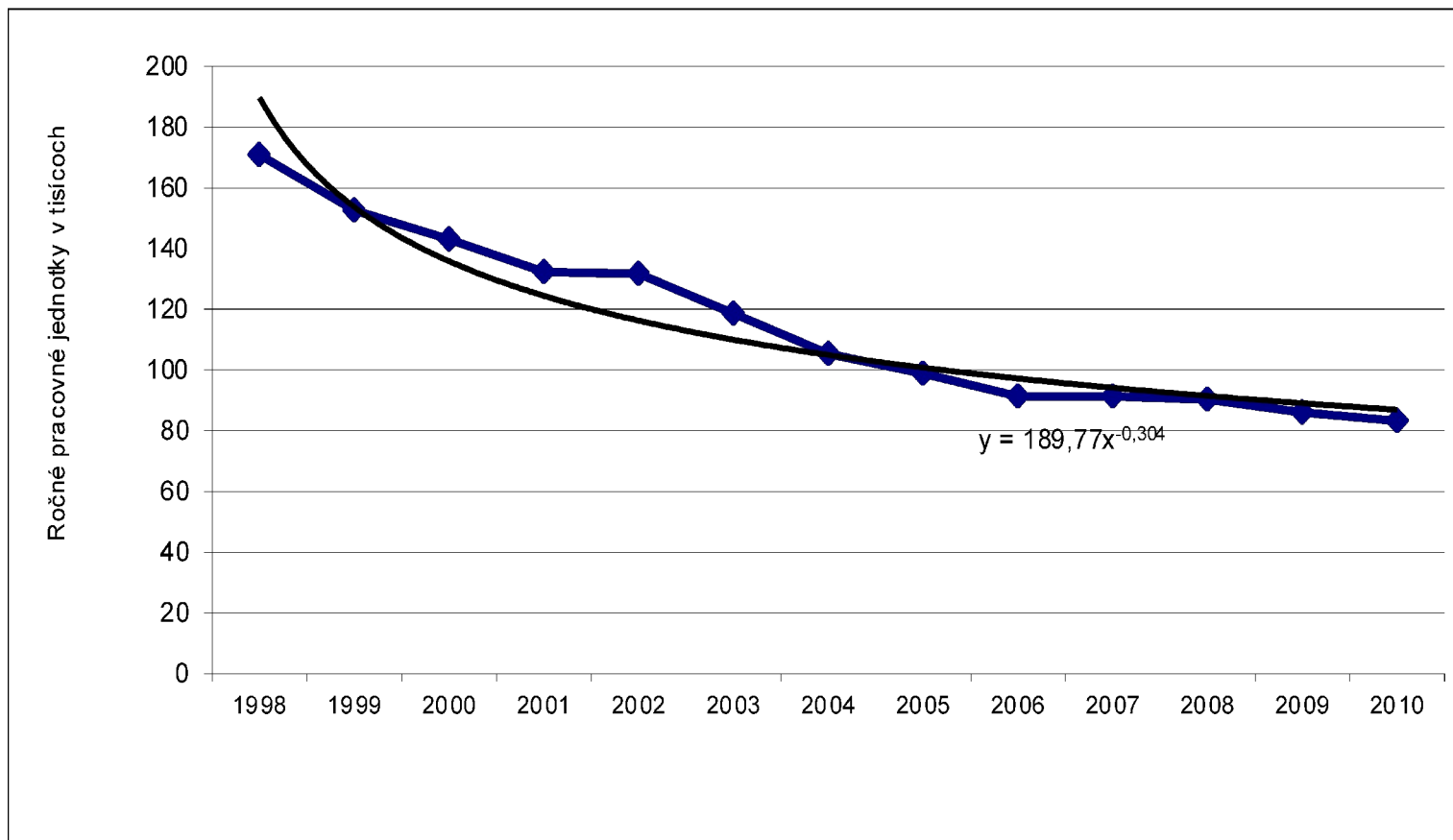

Prameň: Eurostat Economic Accounts for
Agriculture Database aact_eaa01 a vľasný
výpočet

Dotačná náročnosť produkcie

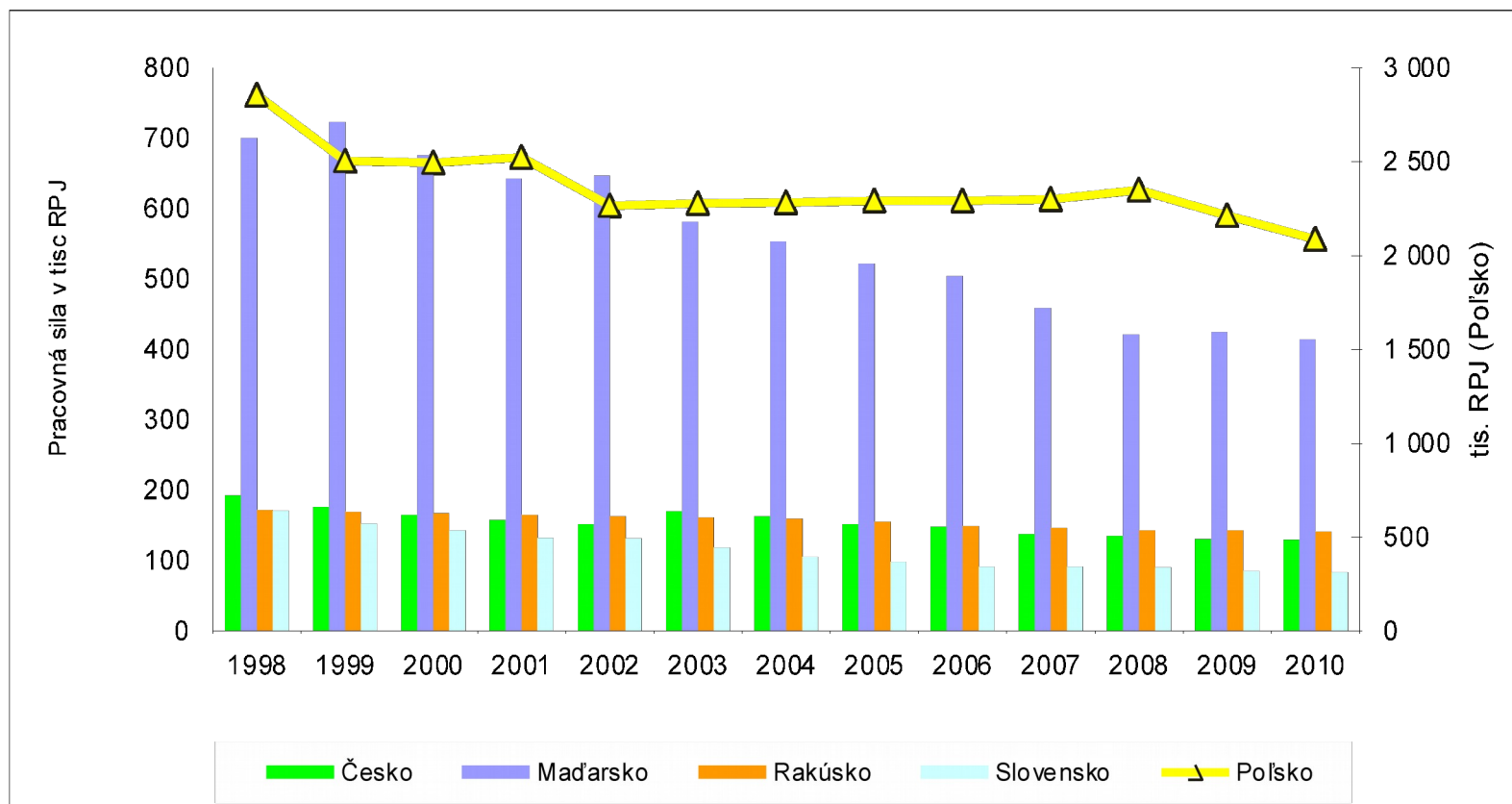
Vývoj vkladov práce v slovenskom poľnohospodárstve 1998 – 2010

Prameň: Eurostat. Economic Accounts for Agriculture Database [aact_ali01].

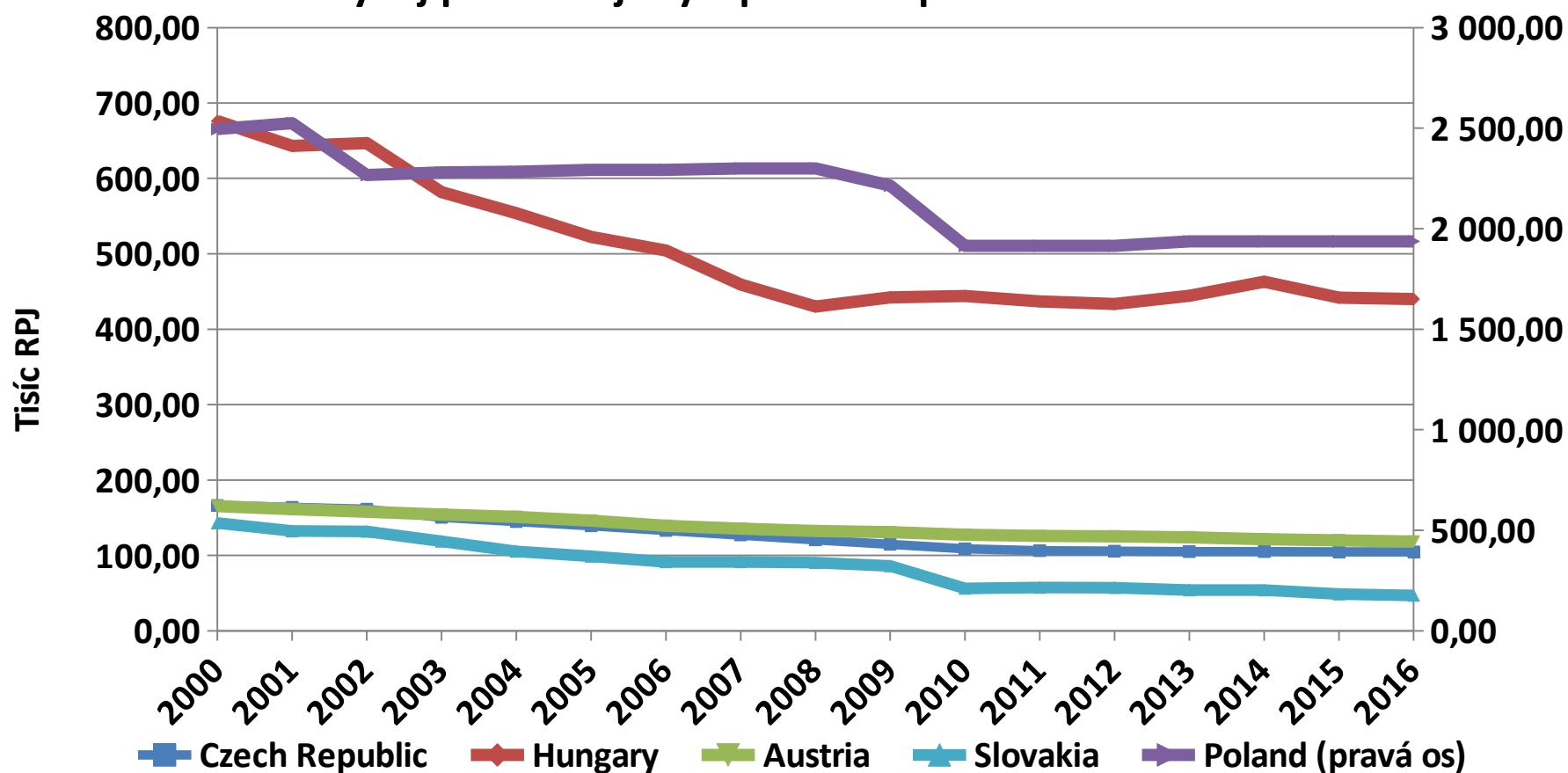
Pracovní vybavenost v porovnávaných krajinách

Vývoj pracovnej sily v poľnohospodárstve krajín V4 a Rakúska

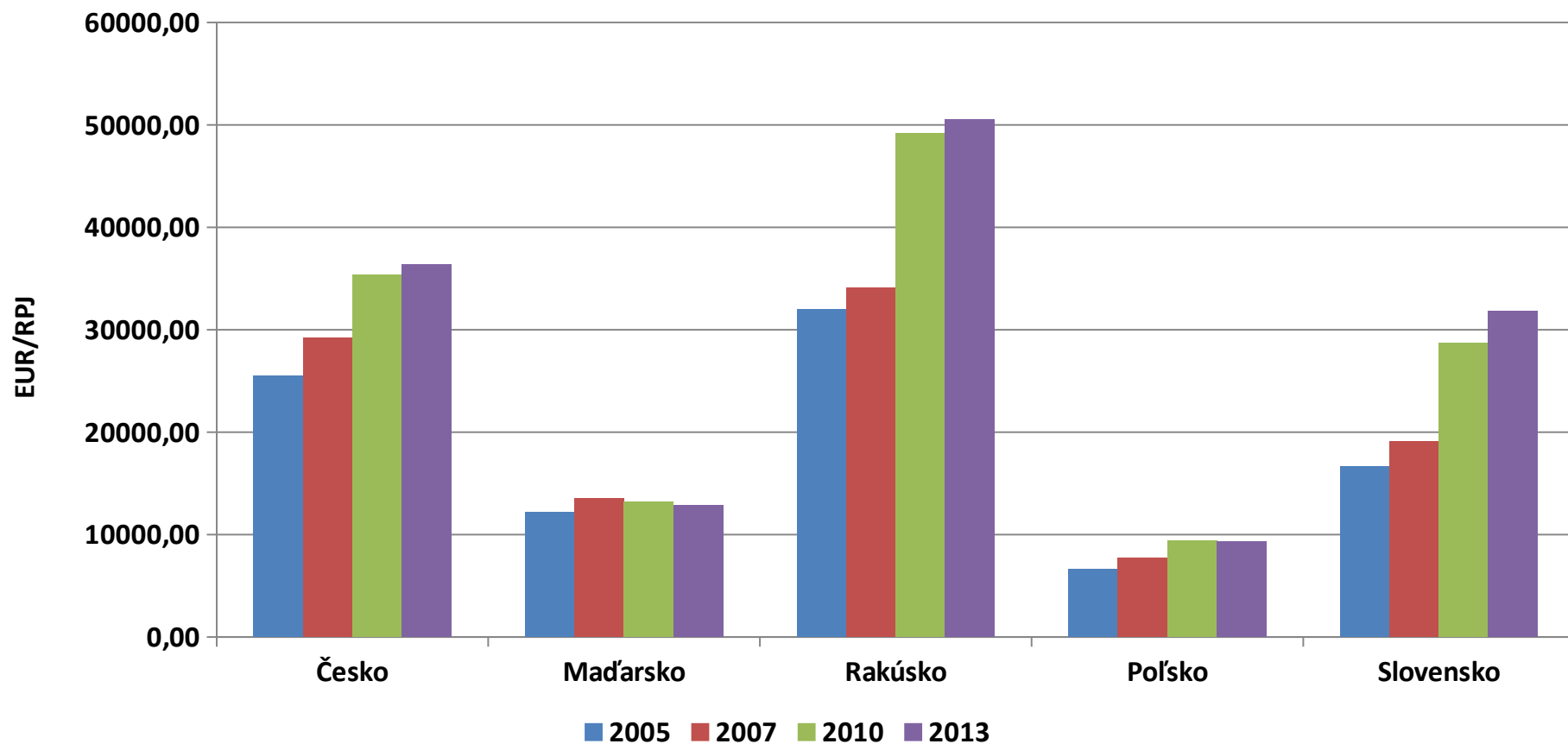
Pracovná vybavenosť – novšie údaje

Vývoj pracovnej sily v poľnohospodárstve v tis. RPJ

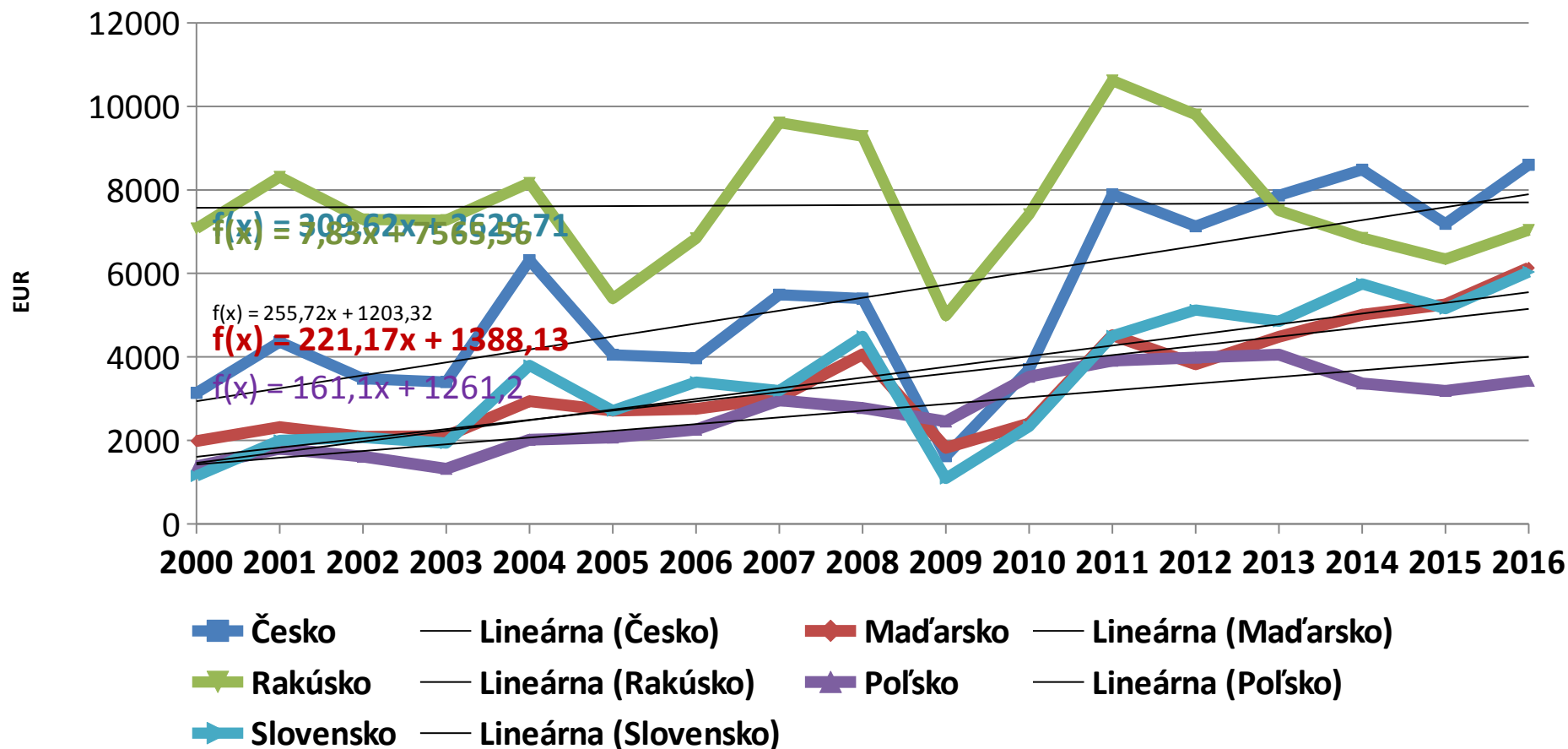
Produktivita práce z HPP

Výška HPP v EUR s.c., ceny výrobcov na 1 RPJ

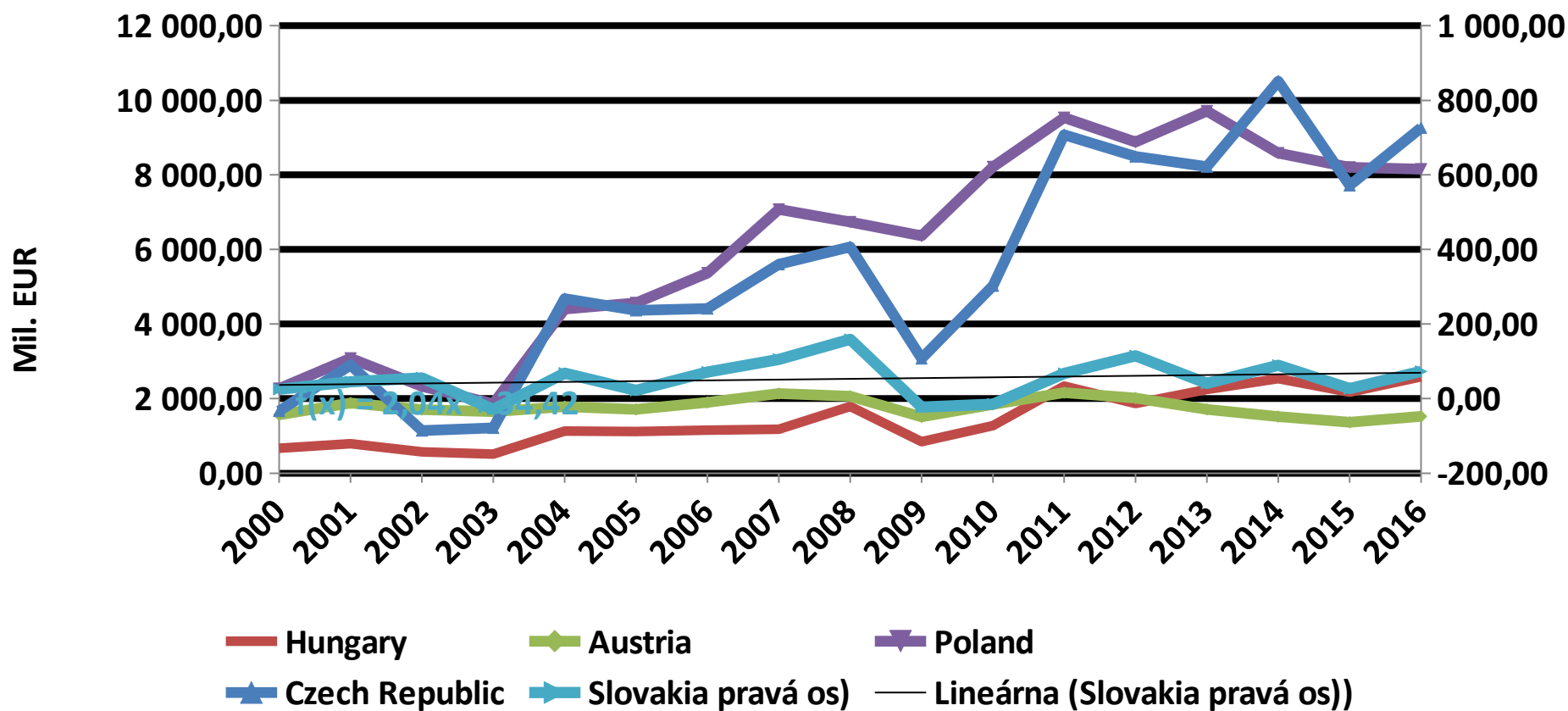
Produktivita práce z čisté pridanej hodnoty

Čistá pridaná hodnota v EUR, b.c. na 1 RPJ

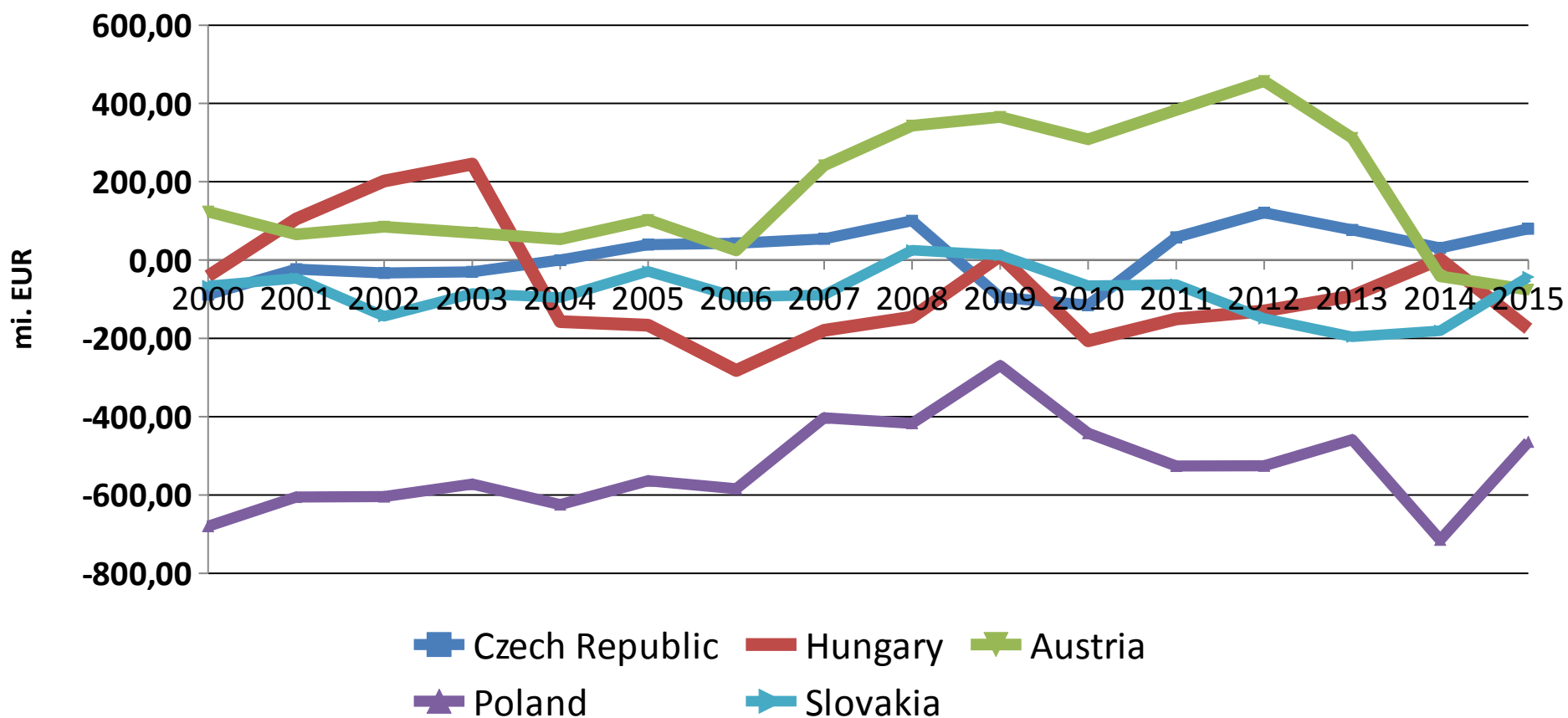
Podnikateľský zisk

Čistý zisk z podnikania v b.c. mil. EUR

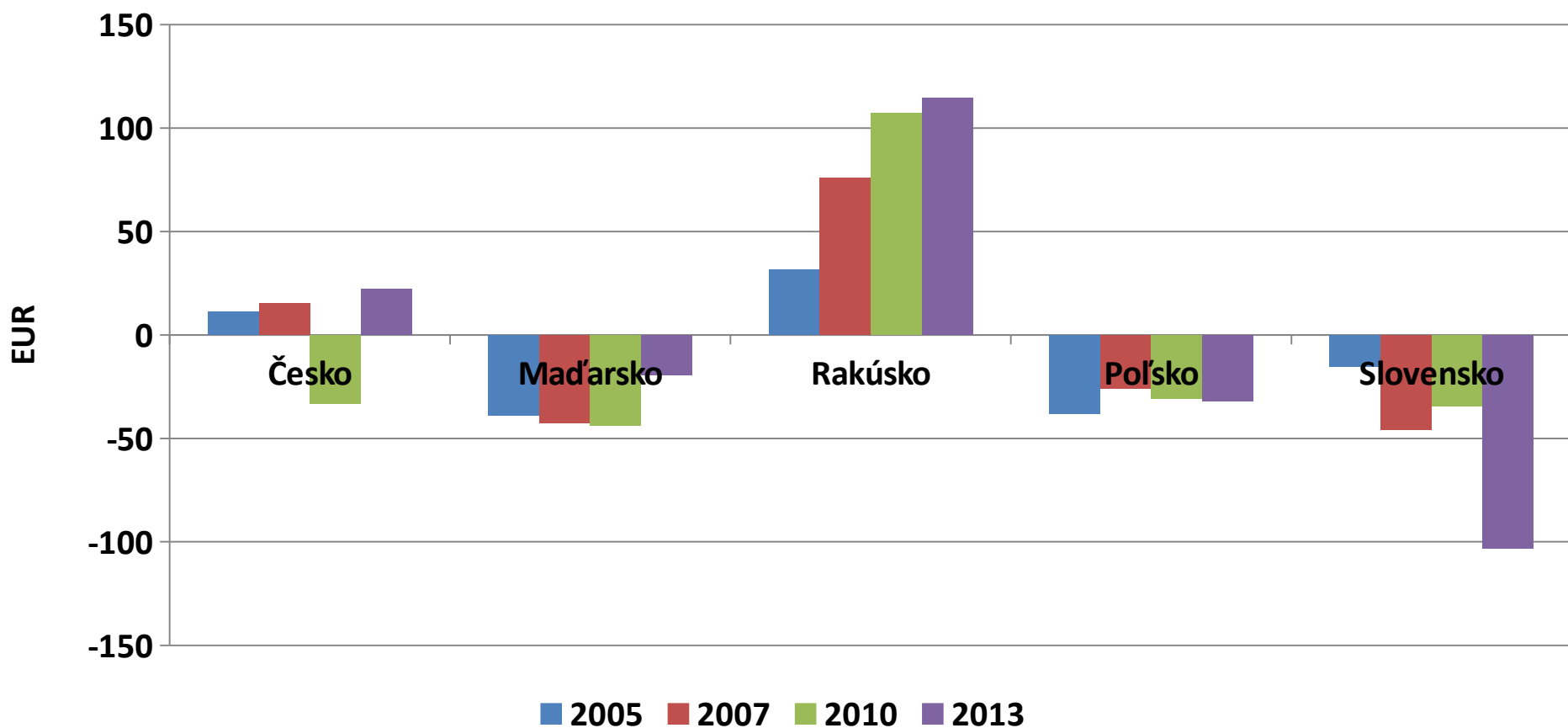
Tvorba majetku

Čistá tvorba fixného kapitálu v b. c. mil. EUR

Okrem Rakúska sa majetok prevažne spotrebováva

Čistá tvorba fixného kapitálu v EUR na hektár UAA

[illegible]

Priemerná veľkosť farmy v ha UAA

	FO	PO	Farmy spolu
Česko	4,5	837,1	133
Maďarsko	5,1	248,2	9,1
Rakúsko	18	64,9	19,4
Poľsko	9,2	361	10,1
Slovensko	17,7	559,4	80,7

Zhrnutie

Domáci výrobcovia sa prispôsobujú zmeneným ekonomickým podmienkam prispôsobovaním štruktúry výroby v prospech produktov s nižšou pridanou hodnotou. Tento proces sa uskutočňuje aj v ostatných krajinách V4, v ktorých sa uskutočnila transformácia podnikateľskej štruktúry po roku 1990, nie však v Poľsku. Pokles živočíšnej výroby zaznamenali aj v Maďarsku a Českej republike. Napriek tomu, že proces kontrakcie živočíšnej výroby sprevádza rast úžitkovosti zvierat, nekompenzuje to celkový pokles tvorby pridanej hodnoty, ktorá je zdrojom poľnohospodárskych dôchodkov.

V produktivite poľnohospodárstva meranej či už hrubou produkciou alebo čistou pridanou hodnotou na hektár Slovensko zaostáva za ostatnými krajinami. Tvorbu čistej pridanej hodnoty j ovplyvňuje aj nižšia efektívnosť spotrebovaného medziproduktu, avšak najviac nízky objem produkcie. Situáciu ovplyvňuje aj cenový vývoj, poznačený disparitou.

V kapitálovej náročnosti produkcie sa Slovensko vyrovnáva s Českou republikou a Poľskom, je však výrazne vyššia ako v Poľsku.

Úroveň prevádzkových dotácií do odvetvia, meraná podielom na hodnote hrubej produkcie po vstupe do EÚ, najmä po roku 2010, osciluje okolo úrovne dosahovanej ostatnými krajinami V4, ale aj Rakúska.

V produktivite práce je Slovensko v rámci V4 na druhom mieste po Česku, avšak nedosahuje úroveň Rakúska. Produktivita práce v Maďarsku a Poľsku je nižšia.

Trend vývoja čistého zisku z podnikania je napriek stagnujúcej čistej pridanej hodnote mierne pozitívny, zaostáva však za vývojom v Česku.

Čistá tvorba fixného kapitálu dosahuje takmer po celé obdobie (okrem dvoch rokov) negatívne hodnoty, čo znamená úbytok majetku a nedostatočnú obnovu výrobných prostriedkov. V období po vstupe je rovnaká situácia v Maďarsku, kým v Česku v rovnakom období tvorba fixného kapitálu prevažuje nad jeho spotrebou.

Vplyv na rozdiely vo výsledkoch jednotlivých krajín má evidentne aj prevažujúca právna forma podnikania. Podiel právnických osôb na využívanej poľnohospodárskej pôde na Slovensku dosahuje v rámci V4 najviac – 80 percent, kým v Poľsku hospodária na 90% pôdy rodinné farmy.

Ďakujem vám za pozornosť